KIBRIS İŞİ NEDİR?

akis

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI: 6
20 KASIM 1957 - FİYATI: 125 KURUŞ

ÖZEL YÜKSEK OKULLARA KARŞI NİÇİN YÜRÜYORLAR?

ÖZEL OKULLAR DEVLETLEŞTİRİLMELİDİR

a k i s d e n

Size

ZAMAN zaman çok ilginç mektuplar alıyoruz. Bu mektuplar üç çeşittir. Birinciler, ihbar mektuplarıdır. Onlardan ara - sıra yararlandığımız oluyor. İkinci tip mektuplar övgü veya sövgü mektuplarıdır. Bunlara da sadece güler geçeriz.

Bir üçüncü çeşit mektuplar vardır ki, onlara gülmek mi, yoksa kızmak gerektiği konusunda şaşırır kalırız. Bunlar, "açıklama" mektuplarıdır. Bu tip mektup sahipleri, muhabir arkadaşlarımın ince eleyip sık dokuyarak ele geçirdikleri bir haberi veya bizzat tanık oldukları bir olayı kendilerine göre yorumlayıp bizi töhmet altında bırakır» lar. Yazdıklarını bize mutlaka yayınlatmak isterler.

Bu hafta da bu çeşitten bir mektup aldık. Mektup, eski Meclis Başkan vekillerinden, AP Konya milletvekili Mekki Keskin'den geldi. Keskin, AKİS sayfalarında yar alan bir yazıda kendisinden bahsedildiğini Öne sürerek şöyle yazıyordu:

"İlimiz Genel Meclisi üyesi yakın bir arkadaşımın biri S.B.F. de okuyan diğeri ise D.T.C. Fakültesinde okuyan kızlarıyla birlikte Meclisi gezmek arzulan tarafımdan yerine getirilmiştir. İçimde hayali cihan değer geçmiş zaman hasreti bulunmadığı için kontenjan iki de olsa tekrar başkan vekili seçilmeyi hiç düşünmedim. İki sene önce grupumda haberim olmadan seçilmeme rağmen özür dileyip istifa etmiştim. Atıf Şohoğlunun kehanetine gelince, altıncı hisse malik bir başkanvekilimiz olduğu için şükretmeliyiz."

Sayın Keskinin neyi açıkladığım merak ediyorsanız, AKİS'in 12 Kasım 1967 tarihli 5. sayısının 10. sayfasındaki PARLAMENTO başlıklı yazıya bir göz atmanızı rica ederim.

Saygılarımla

[signature]

İÇİNDEKİLER

OLAY GECESİ TURAL VE KUVVET KOMUTANLARI: URAN, YILMAZ, TANSEL
Harbe politikacı karar verir, harbi Ordu yapar

Biten haftanın ortasında Kıbrıslı rumlar, bizzat Grivas'nı idaresinde iki Türk köyüne belirli bir maksat için saldırırlarken Türkiye'de uzun bir tartışmayı başlatacaklarını bilmiyorlardı. Hafta bitti, fakat tartışma bitmedi. Şu anda, İktidar ile Muhalefet arasında "enerjik ve haysiyetli politika"nın ne olduğu konusunda çekişme devam etmektedir ve bunun yönü, kızışma yönüdür. Tartışmada AP sinirli, CHP ise alaycıdır. AP, Kıbrıs Olayını bir zafer gibi gösterme çabasının herkesce "matrağa ahnması"nı kolay hazmedememekte, bunu böyle göstermek için çabaladıkça da. ha mânasız sözler sarfetmektedir. Buna mukabil CHP, kendisi iktidardayken Adayı bombalamasını bile az bulan ve iktidarı alırlarsa "enerjik ve haysiyetli politika" takip edeceklerim bildiren AP'lilerle açıktan eğlenmektedir. Bu arada, Muhalefetin iğnelemelerinin bir başka hedefini de Hava Kuvvetleri Komutam İrfan Tansel teşkil etmektedir. Tansel o günlerden bu yana, sanki kendi eli tutulmuş da Kıbrıs Meselesi ondan dolayı halledilememişmiş gibi poz takınmıştır. Son olay, gerçeklerin katı duvarına bir çok başın çarpmasına vesile olmuştur ve Kıbrıs Meselesinin hallinin Makarios'un evini bombalamaktan geçmedi' ği ortaya tam çıplaklıkla çıkmıştır.

Rumların maksadı neydi?

Grivas yönetimindeki rum birliklerinin zırhlı araçlar, havan topları ile desteklenerek Geçitkale ve Boğazköy adını taşıyan Türk köylerine hücuma geçtikleri Ankara'da, çarşamba günü akşam üzeri öğrenildi. "Baskın basanındır" prensibiyle hareket eden rumlar, olayın mümkün nisbetinde geç duyulması için Barışgücü askerlerine bile tecavüzden çekinmemişlerdi. Onların silâhlarına el koymuşlar, bilhassa radyo malzemesini kullanılmaz hale getirmişlerdi. Rumlar, kanlı çarpışmalardan sonra, saat 20'de köyleri işgal ettiler.

Ankara'da ise faaliyet, ancak 19.30'da başlayabildi.

Rumların maksadı bu köylerde devamlı kalmak, oraları kendi işgalleri altında tutmak değildi. Köyler ve bilhassa limasol, Lefkoşe ve Larnaka yollarının kavşak noktasındaki Geçitkale Türklerin ellerinde kalan son, stratejik öneme sahip yerlerdi. Bunlar muhkemdiler ve Rumlara karşı başlayacak bir harekette rol oynayabilirlerdi. Rumlar bu köylerde Türklerin silâha sahip olduklarım biliyorlardı. Baskınlarının maksadı buraları tahrip etmek, halkın silâhını toplamak, köylerin önemini ortadan kaldırmaktı. Yoksa,

DEMİREL VE ARKADAŞLARI KABİNE TOPLANTISINDAN ÇIKIYORLAR
Lâfta peynir gemisi yürüseydi..

Bir "enerjik ve haysiyetli dış politika ,, meselesi

köyleri rum kesimine dahil etmek gibi bir niyeti akıllarından bile geçirmiyorlardı.

Ntekim, Ankara'da hava kızışıp da Türk Hükümetinin ciddi davranışlara geçmesi ihtimali belirdiğinde, Grivas'ın kuvvetleri köyleri tahliye etmekte hiç bir zorluk çıkarmadılar.

Hareket, daha ziyade İnönü Hükümeti tararından Adanın bombalanması hadisesinin, bu defa rumlarca yapılmış bir tekrarım andırıyordu. O tarihte de Türkiye belirli bir maksatla ve dünya siyaset mer* kezlerinin de tatilde bulunduğu bir cumartesi günü jetlerini Kıbrıs'a gönderip Rumlara bir dersi verivermişti. Sonra, akıllar. başa gelip de bizim durdurulmamız teşebbüslerine geçildiğinde bombalamayı durduruvermiştik.

Grivas da öyle yaptı.

AP İktidarının "İşte, bizden korktular da boyun eğdiler!", hattâ "Kaçtılar!" propagandası ve bunu zafer diye kamuoyuna sokuşturmaya kalkışmasıdır ki hem tartışmayı başlattı, hem de, hiç kimsede gülecek hal yok iken, dudaklarda acı tebessümlerin doğmasına vesile verdi.

Zira AP İktidarının "zafer" adını verdiği baskın en azından yirmi arkdaşımızın hayatına malolmuştu.

Napolyon Bonapart II

İktidarın propagandası, olağanüstü toplantıyla çağırılan TBMM'nin toplantı günü, Meclis kulislerinde başladı. Dışişleri Bakanlığının bazı memurları da bu işe yardımcı diye çağırılmışlardı. Bunların biri, hava yapmak için, etrafına topladığı milletvekilleri, senatörler ve gazetecilere şöyle diyordu:

"— Herifler çok korktular. Nasıl apar topar kaçtılar, gördünüz mü? Grivas, girdikleri yerlerden çıkmayacaklarını söylüyordu. Zoru görünce dilini yuttu. Bu durumun yaratacağı prestij kaybı onlar için büyük olacaktır.."

Fakat yetkili, bir gazeteci kendisine: .

"— Peki, öldürülen yirmi Türk ile götürülen silâhlar ve yıkılan tahkimat ne olacak?" diye sorduğunda başka bir grupun yanına gidip ona aynı masalı anlatmayı tercih etti.

Ancak olay son derece açık ve zaten mizansen de pek başarısız olduğu için bu gayretler ne tenkitleri, ne hücumları önledi. Gizli Meclis oturumuna gelen Demirel, bir zafer kazanmış komutan pozunda görünmeye çalışıyordu. Gülümsüyor, iri vücudu üstünde boynunu geriyor, kasılıyordu. Salona girerken beş-on, fazla gayretli APli "büyük zaferi "nden dolayı

kendisini alkışladılar. Fakat alkışlar o kadar kaldı. Halbuki İnönü, Kıbrıs bombardımanından sonra Meclise girdiğinde, Muhalefet de dahil, milletvekilleri kendisini ayakta alkışlamışlardı. Demirel nasıl alkışlanabilirdi ki, o zaman İnönü'nün rumlara yaptığını şimdi Grivas bize yapmıştı. Herhalde alkışlanan, Kıbrıs'ta Grivas idi.

Hükümetin resmen bildirdiği, bir müdahale kararının olay gecesi sabaha karşı alınıp saat 4'de tebliğ edildiği, iki saat sonra ramların köyleri tahliye ettiklerinin öğrenildiği idi. O gün öğle radyosu da "Hükümet köyleri tahliye ettirtti" diyerek bu propagandaya inanmış göründü. Sabahleyin bütün hava alanları ve limanlar, bir harp hazırlığının tam olduğunun gösterilmesi için trafiğe kapatılmıştı. Öğle üzeri bundan vazgeçildi ve normal hayat avdet etti.

Zaten, etmemesi için de bir sebep mevcut değildi.

Aslında, Türk Hükümetinin davranışının kusurlu hiç bir taralı yoktur ve bu olaydaki tutumunun desteklendiği Muhalefet tarafından bildirilmiştir. Dış meselelerde daima dikkatli ve titiz olan İsmet İnönü bunu söylemekten çekinmedi ve vaktiyle AP'nin saptığı ucuz demagoji yoluna sapmadı. Grivas kuvvetleri baskın yaptıktan sonra tutulabilecek başka vol, ancak, bunu fırsat bilip harple Kıbrıs Meselesini halletmekti. Fakat çıkarma, İnönü'nün Başbakanlığında nasıl bir maceraysa Demirel'in Başbakanlığında da aynı özelliği muhafaza ediyordu.

Haydi, harp etsene!

Harp yolunun veya çıkarmanın güçlüğü, AP'nin inandırmak istediği gibi, Adaya gelmiş birkaç bin Yunan askeri değildir. Türkiye, bu palikaryalar bir yana, gerekse Yunanistan'ın kendisini bir harpte kolayca ezecek güçtedir. Ama Türkiye'nin o takdirde karşısına çıkacak olan Amerika, Altıncı Filo, hattâ Sovyetler Birliği'dir. Bu kuvvetler Kıbrıs'a **bir** Türk müdahalesine izin vermediklerine göre bizim için yapılacak, siyasî faaliyetten başka bir şey yoktur. İnönü zamanında, gerekirse Türk jetlerinin Kıbrıs semalarına doluvereceklerinin ispatı rumları böyle baskın heveslerinden alakoymakta ve frenlemekte çok ninemli rol oynamıştı. Halbuki bu defa, Grivas'ın yaptığı yanına **kâr** bile kalmıştır.

Haftanın sonunda Demirel, bir balonunun daha iğne yeyip sönmüş olması karşısında hem üzgün, ama hem de hiddetliydi. Hücumların tesirinin, bir suya taş atılmışcasına dalga dalga genişleyeceğinden ve çok azalan prestijinden gene bir şeyler götüreceğinden emindi. İşte, vaktiyle iddia ettiği tarzda, eğer Kıbrıs İşi harple halledilecek bir mesele idiyse Grivas ona, bahanelerin, fırsatların en iyisini vermişti.

Demirel ise, bir boş zafer borazanı çalmaktan başka hiç bir şey yapmamıştı. Bu zafer borazanı, şimdi Türkiye'de belli başlı "matrak ' konusudur. Bir yaşlı ve tecrübeli adam, Meclisten evine döndüğünde şöyle dedi:

"— Eee, kendi düşen ağlamaz!"

Yedek subay Demirel'in askerliği, Orgeneral İnönü'den iyi bildiği palavrası her palavranın mukadder âkibetine uğruyordu. Ama üzülecek husus, Kıbrıs tünelinde hâlâ bir ışığın görülmemesiydi.

PARLAMENTO

Meclisin korkulu rüyası

Anayasa Mahkemesi üyeleri de Millet Meclisi Başkanı Ferruh Bozbeyli gibi düşünürlerse, bugün yürürlükte olan tam 38 kanun, Anayasaya usûl yönünden aykırılık gerekçesiyle iptal edilecektir. Usulsüzlük, GP'nin, Anayasa ve Adalet Komisyonundaki üye fazlalığıdır. "Fazlalık"lar ise, GP Grup temsilcileri Emin Paksüt ile Coşkun Kırca'dır.

Bozbeyli, bu konudaki görüşünü şöyle ifade etti:

"— Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılması yolundaki Millet Meclisi kararım usûl yönünden bozan Anayasa Mahkemesi'nin, aynı

ANAYASA MAHKEMESİ
Ağlama duvarı

gerekçeyle, Güven Partisi kurulduktan sonraki birçok Parlâmento tasarrufunu da bozması gerekir.."

Bozbeyli'nin, "Ama, Millet Meclisi Başkanı olarak, Anayasa Mahkemesi karşısında vaziyet almam doğru olmaz" diyerek açıklamaktan kaçındığı, fakat Gruplarla yaptığı temaslarda fısıldamaktan geri kalmadığı bu tasarrufların adını. Anayasa Doktoru Tuncer Kararmıştafaoğlu koydu:

"— İptal tehlikesiyle karşıkarşıya bulunan Parlâmento tasarrufları, Güven Partisi kurulduğundan bu yana çıkmış bulunan kanunlardır.."

Gerçekten de, Çetin Alfan hakkındaki iptal kararı hem Parlâmentoyu ve hem de Anayasa Mahkemesi'ni bir çıkmazın eşiğine getirmiş bulunmaktadır.

' Güven Partisi kurulduktan sonra Meclislerde komisyonların terekküp tarzları değişmemiştir. Bu yüzden, Kırca ve Paksüt, CHP milletvekilleri olarak seçildikleri Anayasa ve Adalet Komisyonu üyeliklerini, bu defa GP'li olarak -ve CHP aleyhine- korumuşlardır. Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili ilk karar, bu yanlış terekküp etmiş komisyonda alınmıştır. Oysa Anayasanın 85. Maddesi, siyasî parti gruplarının, komisyonlarda ve başkanlık divanlarında kendi kuvvetleri oranında temsil edileceklerini âmirdir.

İşte bu kesin hüküm karşısındadır ki, Anayasa Mahkemesi, Çetin Alfan dâvasında, daha esasa girmeden, usûl yönünden kararı iptal etmiştir. Kararda, Anayasama, "kuvvetler oranında temsil" ilkesinin feragat edilmez nitelikte bir buyruk olduğu belirtilmektedir. Ancak, bozulan kuvvet oranlarına göre temsil sadece Anayasa ve Adalet Komisyonuna münhasır değildir. Güven Partisinin kuruluşuyla beraber diğer komisyonlar da aynı terekküp hatasıyla sakatlanmalardır. Bu komisyonlardan geçen kanunlar da, Çetin Altan olayında görülen iptâl gerekçesini bünyelerinde taşımaktadırlar. Hattâ, Başkanlık Divanı için de aynı durum söz konusudur ve bu sebeple, GP'nin kuruluşundan bu yana çıkan tüm kanunlar ve kararlar iptal tehlikesiyle karşıkarşıya bulunmaktadır.

Dr. Karamustafaoğlu:

"— Siyasî bir karar niteliğinde olan Çetin Altan vâkıasındaki uygulamanın kanunlar konusunda arka plâna itilmesi, Anayasa Mahkemesi'ni bir çelişmeye düşürebilir" dedi.

Prof. Turan Güneş, bu görüşü doğruladı:

"— Böyle bir dâva açılırsa, GP'nin kuruluşundan itibaren çıkmış bulunan kanunlar iptal edilebilir.."

Böylece, AP'nin üzerine titrediği Yetki Kanunundan Silâhlı Kuvvetler Personel Kanununa, İkinci beş yıllık plândan İş Kanununa kadar 38 kanunun Akıbeti karanlık görünmektedir.

Gerçi, bu kanunlardan bir kısmı için Anayasa Mahkemesi'ne iptal dâvası açmak süresi olarak tanınan 90 gün geçirilmiştir ama, normal mahkemelerde "Anayasaya aykırılık def i"nde bulunmak her zaman için mümkündür.

Bir taşın hikâyesi

Bu görüşlere ilk tepki, Emin Paksüt'ten geldi. Söze,

"— Kanaatimce, Anayasa Mahkemesi, hukuku amuda kaldırmıştır" diye başlıyan Paksüt, bu "amuda kaldırma" hikâyesini şöyle izah etti:

"— Anayasa'nın 85. Maddesi, 'hak değil, vecibedir şeklinde yorumlanamaz. Madde, Gruplara, komisyon ve başkanlık divanlarına kuvvetleri oranında katılmaları imkânını tanımıştır. Grupların bundan feragat edebilmeleri mümkündür.."

Prof. Tahsin Bekir Balta da, bu 38 kanunun, Çetin Altan olayı emsal alınarak iptal edilemiyeceği görüşünü Paksüt'le paylaşmaktadır. Ancak, Baha'nın gerekçesi farklıdır.

"— Anayasa Mahkemesi, kararında, Çetin Altan meselesini inceleyen komisyonun özelliği üzerinde durmuştur. Bu komisyon, bir bakıma, yargı görevi yapmaktadır. Bu bakımdan, terekküp tarzının da **usulüne uygun olması büyük önem** taşımaktadır. Sadece hâdiseye mahsus olan bu kararın aynı Özelliği taşımıyan diğer komisyonlardan çıkmış diğer kanunların iptali için emsal gösterilmesi doğru olmaz" demektedir.

Prof. Bülent Nuri Esen ise konuyu, hukuk! olmaktan çok politik yönden eleştirdi:

HÜSNÜ ÖZKAN
Akıllar neredeydi

"— Anayasa Mahkemesi, Altan'ın dokunulmazlığım usûlden bozarak Meclislere göz kırpmıştır. Bununla, 'eğer bir daha aynı konuda bir karar karşıma gelirse, bu defa da esastan bozarım' demek istemiştir."

GÜNERİ CİVAOĞLU •

GİZLİ TEŞKİLAT

Kırmızı otomobil kimindi?

Önümüzdeki günler içinde, tozlu halinde . bırakılması çok daha iyi olacak bir eski defterin özel maksatlarla karıştırılması Türkiye

MUCİP ATAKLI VE ARKADAŞI GÜRSOYTRAK
En iyi savunma, taarruzdur!

çapında bir tozkoparan fırtınanın patlamasına yol açacaktır. Fırtına en ziyade Türk Silâhlı Kuvvetleri içinde esecek, bazısı çok yüksek rütbe sahibi kimselerin isimleri geçecek, 1961 haziranı ile son seçimler arasındaki dalgalı devrenin olayları, âdeta çeşitli çağırışımlarla ve suçlananlarla suçlayanlar arasında girişilecek sert tartışmalarda dile getirilecektir. Bunun "Tarihe Işık tutma" bakımından faydasın m ne olacağı belli değildir ama bir huzursuzluğa yol açacağı muhakkaktır.

Olay, Ankara savcılığının Adalet Bakanlığı ve Başbakanlık kanalıyla beş senatör ve bir milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını Meclisten istemesiyle başladı. Senatörlerin beşi de Tabiî Senatördü* Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Şükran Özkaya ve Sezai Okan. Milletvekili ise, Hava Kuvvetlerindeki "11 Subay" olayının kahramanlarından, Orgeneral Tansel'in eski Kurmay Başkam ve yeni CHP Hatay Milletvekili emekli general Hüsnü Özkan'dı. Savcılık bunları, MDO diye bilinen "gizli teşkilât" ile ilgileri dolayısıyla suçluyordu. MDO, Millî Devrim Ordusu mânasına gelmektedir ve bazı eski Demokratlarla bazı yeni Adaletçilerin bir "restorasyon" peşinde göründükleri günlerde bu imzayla yayınlanan beyannamelerde o grup tehdit edilmiş, böyle bir "karşı ihtilâl"in ihtilâli hortlatacağı bildirilmişti. Beyannamelerde rejim a» leyhtarı ifadeler de bulunmaktaydı.

O tarihte bu imzaya ve bu beyannamelere biç kimse sahip çıkmamış, sadece devrin CHP'lisi Turhan Feyzioğlu, AP'lilerle bir kürsü tartışmasında bunların kimliklerini bildiği mânasına alman bir kaç söz söylemişti. Sonradan mesele kapanmış, şartlar normale döndüğünden ne "restorasyon", ne MDO tekrar hatıra getirilmişti.

Tâ, İrfan Tansel ile Hüsnü Özkan arasında, incir çekirdeğini doldurmayacak bir tartışma çıkıncaya kadar.. Savcılığın MDO meselesini uyandırması, o tartışma sırasında Hava Kuvvetleri Komutanının Tabii Senatörlerden bir grup ile Özkanı, MDO ile ilgili olmakla ithamının bir ihbar sayılması neticesidir.

Olayın "kurban" yerinde '27 Mayısın hazırlayıcısı Tabii Senatörler bulununca, bunlara diş bileyen bir çevre, altından ne çıkacağını hiç hesaba katmaksızın işin üzerine yürümüştür. Biten hafta içinde Mecliste, AP'liler, bu dokunulmazlıkların kaldırılacağı hususunda bir şüphe bırakmayacak tarzda konuşmaktaydılar. Bu sefer Çetin Altan Olayındaki hatayı da yapmayacaklardı. Tabiî Senatörlere gelince, onlar da postlarını ucuza bırakmak niyetinde görünmüyorlar ve dokunulmazlıkları kaldırılırken bir hayli de toz kaldırmaya hazırlanıyorlardı.

Kırmızı otomobilin esrarı

abii Senatörler adına bombayı, Sezai Okan, Adalet Bakanından

SEZAİ OKAN
Arı kovanına çöp!

bir soruyla patlattı. Okan'ın imâ ettiği olay bilinmediğinden, tozkoparan fırtınayı bu hafta Ankara'da pek az kimse farketti. Soru, her zaman verilen soru Önergelerinden birini hatırlatıyordu. Tabii Senatör sakin sakin, Adalet Bakanından, MDO hakkındaki ilk ihbarın kim tarafından hangi makama yapıldığını, ihbara muhatap olan sorumlunun ne gibi idari ve hukuki işlemde bulunduğunu, nasıl bir neti-

cenin alındığını, eğer ihbar değer lendirilmemiş ve işlem aksatılmışsa aksatan sorumlu hakkında tahkikat açılıp açılmadığını öğrenmek istiyordu.

Aslında, Sezai Okan, bunları öğrenmekten ziyade bunlar hakkında bir açıklama yapmaya hazırlanıyordu. Okan'ın açıklamak istediği olay şudur:

MDO beyânnamelerinin ilk dağıtılmağa başlandığı sıralardaydı. Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkam Hüsnü Özkan'ı çağırdı ve kendisine:

"— Başkan, bu MDO işini bir tahkik edelim" dedi.

Kurmay Başkanı Özkan, Komutandan aldığı direktif üzerine. üç subayı tahkikatla görevlendirdi. O zaman biri albay, biri hâkim binbaşı ve biri de hâkim yüzbaşı olan bu üç subay, terfi etmiş olarak, halen ordudadırlar. İsimleri bellidir.

Tahkikat başlayıp normal seyrini takip ederken, heyet üyeleri, zaman zaman Özkan'a bilgi veriyorlardı. Bir defasında, tahkikat kurulu üyeleri, Özkan'a, araştırmalarında "bazı albaylar"la, "beyanname dağıtan bir kırmızı araba"mn tesbit edildiğinden bahsettiler. O gün Özkan, bu durumu Tansel'e aksettirmek istedi, fakat o anda Hava Kuvvetleri Komutam henüz makamına gelmediği için bu, mümkün olmadı. Sonra, "bazı albaylar"dan ve "kırmızı araba"dan bahseden tahkikat üyeleri koridorda Tansel'le karşılaştılar. Dununu ayak üzeri Komutana açtıklarında, Komutan konuyla ilgilendi ve onları makamına çağırdı. Tahkikat heyeti üyeleri İle makamında konuşan ve tahkikatın son durumu hakkında bilgi alan Tansel, onlar çıkınca, derhal, Özkan'ın, kendi odasının karşısına raslıyan odasına girdi. Tansel oturmadı, ellerini Özkan'ın masasına dayıyarak:

"— Başkan, bu tahkikatı durduralım" dedi.

Kurmay Başkanı, gerekçesi açıklanmıyan direktifi, "Başüstüne" diye karşıladı, tahkikat heyeti üyelerini çağırarak, tahkikatı durdurmalarını bildirdi,

Merak edilen husus, bu emre "bazı albayları'ın mı, yoksa "kırmızı otomobil"in mi sebep olduğudur. Herhalde konu, çok tortuyu karıştırmak istidadını şimdiden göstermektedir.

TEOMAN EREL •

GAZETELER

"Dr. Livingstone ile tanışıyorum sanırım!"

Bundan yüz yıl kadar önce, Afrika'nın balta girmemiş ormanlarının birinde iki beyaz adam, hiç beklemedikleri sırada karşı karşıya geldiler. Genci, sonradan İngilizlerin soğukkanlılığına misal olarak söylenecek meşhur cümlesiyle elini uzattı:

"— Dr. Livingstone, I presume!"

İlim adamı Dr. Livingstone ve onu aramak üzere meşhur New York Herald gazetesi hesabına Afrika'ya gönderilmiş Stanley hararetle el sıkıştılar.

Sonradan Stanley, bu seferinin hikâyesini, seferinin ücretini ödemiş ölen New York Herald'a yazdı ve bol para kazandı.

Bundan iki hafta kader önce, bizzat kendi tâbirile "traji - komik" bir sefere çıkıp, Kıbrıslı Rumların eline pek budalaca düşmüş olan "lider" Rauf Denktaş, kısmet olup de Dr. Fazıl Küçük ile karşılaşsaydı acaba, tıpkı Stanley gibi:

"— Dr. Küçük ile karşılaşıyorum, sanırım!" diyecek miydi?

Bu, devrimiz Staniey'inin, sefere çıkarken eşini ve çocuklarım, hamiyetine emanet ettiği Hürriyet gazetesinde yazmakta olduğu "Sefer Hatıraları'nın bir parçasında herhalde açıklanacaktır.

"Denktaş Olayı", kendi tipinde dünya çapında bir mükemmeliyete sahip Hürriyet gazetesi için yeni bir başarı örneği teşkil etti. Daha işin başında, "lider"in Hürriyet gazetesi hesabına bu maceraya giriştiği, bıraktığı mektuplardan ve Türkiye'nin en büyük tiraj gazetesinin sansasyonel havadislerinden anlaşılmıştı. Nitekim, daha "lider" Türkiye'ye ayak bastığı anda gazete, Rauf Denktaş'ın, seferinin hikâyesini Hürriyet için kaleme alacağını ilân ediyordu.

"Lider"in o kadar budalaca Rumların eline düşmüş olması da, belki senaryonun kısımlarından biridir. Olayın reklâmının bu tutuklama suretiyle şahikasına eriştiği ve ortalığı karıştırdığı bilinmektedir. Ancak Rumların elinden kurtulmak için "lider"in yazıp imzaladığı taahhütname, herhalde, sefer karşılığında elde ettiği ne olursa olun, kendisi için pek şerefli bir vesika teşkil etmeyecektir.

RAUF DENKTAŞ ÇOCUKLARIYLA
Ar *yılı değil, kâr yılı!*

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

peşinde!

TİP üyesi genç adam,

"— 25 jip ve 1 milyon liramız olsa, tamam!" dedi.

Genç TİP'li, partinin hızla geliştiği, malî imkânlar buna paralel götürülebilse, iktidara gelme süresinin çok kısalacağı fikrindeydi. "Jip"lerle "milyon"u şu anda bunun için özlüyordu.

Bu genç adam, bugünlerde "Jip"-ten bahseden tek TİP'li değildir. Bu partinin taraftar ve üyelerinde, şu sırada jip özlemi yaygındır. TİP Genel Sekreteri Nihat Sargın'ın bir soruya verdiği cevaptan, bunun bir tesadüf olmadığı, partinin üst kademelerinde bu konuda bazı ilgi çekici teşebbüslerin hazırlandığı belli olmuştur.

Sargın, "partisinin sahip bulunduğu taşıt aracı sayısı" ile ilgili soruya şu karşılığı verdi:

"— Bugün için, 1965 seçimleri sırasında bir vatandaşımız tarafından Genel Başkanlığa hibe edilen tek otomobilimiz var. Jip kampanyası" ile bu sayı arttırılacaktır."

Bu kampanya, renkli bir teşebbüstür. Partinin bunu nasıl plânladığı nasıl yürüteceği açıklanmış değildir. Ama kampanyanın, TİP'in kendine mahsus havasına uygun olacağı tahmin edilebilir. TİP, birçok bakımdan özellikler taşır. Sosyalist partilerde rastlanan ve bazı sembolik davranışlardan meydana gelen üslûp TİP'te de doğmuştur. TİP yöneticileri, törenlerde smokin veya frak giymezler. Bir kısmı, kravat dahi takmaz ve bu "halk adamlığı" olarak bilinir. Meclis Başkanlık seçimlerinde, sembolik oy da alacak olsa, kendilerinden bir başkan adayı çıkarırlar ve ilk turlarda, prensip olarak, "bir burjuva'ya oy vermezler. Meclis-içi transfer peşinde değildirler. Hattâ, Meclis-içi transfere karşıdırlar. Bu davranışların sebebini TİP Genel Sekreteri söyle İzah etti:

"— Türkiye İşçi Partisi, emekçi halkın örgütlendiği tek sosyalist partidir. Bahsedilen davranışlar, bu ayırdedidi özelliklerinin, yüzeydeki tabii görüntüleridir."

Bu "ayırdedici özellikler"in başka örnekleri de vardır. Partililerin Genel Merkezden birşeyler talep etmeleri şeklindeki alışkanlık, TİP' de tersinedir. TİP Genel Merkezine gidenler, hattâ şöyle bir uğrayanlar, partiye mutlaka birşeyler verirler. Meselâ, takvim. Parti adına basılan bu takvimlerden mutlaka satmalınır. Takvimdeki resimler, Anadolu'daki fakirliği ve istismarı canlandıran resimlerdir. Meselâ, Parti Programı. Kitapçıdan alınırsa 5 lira, Genel Merkezden alınırsa 35 liradır. Telefon, kumbaralıdır. 25 kuruşa bütün gazetelerin okunabileceği bir köşe meydana getirilmiştir. Burada bütün gazeteleri okuyan partili, oradaki kumbaraya 25 kuruş atar.

Başlıca gelir kaynakları

TİP ihtiyacı olan parayı, büyük ölçüde, üye aidatlarıyla karşılamaktadır ki bu, Türkiye için yenidir. Çünkü diğer partiler hiç bir zaman aidat toplıyamamışlardır. Oysa, TİP'in yıllık geliri olan 600 bin liranın 200 bin lirası aidattan sağlanmaktadır. Geri kalan 400 bin liranın yarısı bağışlardan, yarısı da düzenlenen gecelerden ve yayın gelirlerinden elde edilmektedir. TIP, partilere Devlet bütçesinden yapılan yardımın, alabildiği oy oranı dolayısıyla dışında tutulmasına, bundan bir kuruş bile yararlanamamasına rağmen, mali bakımdan ayakta durmayı becermiştir.

Şu anda TİP, mülk bile edinmiştir! Mithatpaşa caddesindeki, Gene) Merkezin bulunduğu daire, TİP'in mülkiyetindedir. 130 bin liraya alınmıştır. Bu para "Jip kampanyası"na benzer bir kampanya ile sağlanmış, 30 bin lirasını TİP'li milletvekilleri toplamışlardır. TİP'li milletvekilleri, burjuvalaşmadıklarını Teşkilâta her vesile ile ispat durumundadırlar-. TİP'in bina satın almış olması mülkiyet hakkı konusunda telâşa kapılanları müsterih kılmalıdır!

TİP'İN KUMBARALI TELEFONU VE BİNASI

Gerdeğe kendi sikkesiyle giriyor

Bazı insanlar, herşeyin en iyisini seçmek hususunda doğuştan kabiliyetlidirler!

Böylelerini tanırsınız. Belki siz de onlardansınız. Kılı kırk yaranlar değil. Zevkleri ve yanılmaz sezişleri olan insanlar.

Bunlar elbiselerini, otomobillerini, doktorlarını hep aynı şekilde seçerler. Dikkatle.

Havayolları bahsinde de öyledirler. Bu yüzden Pan American'ı tercih ederler.

PanAm'ı diğerlerinden ayıran, Paris'teki Maxim's lokantasında hazırlanan yemeklerinden, yahut dünyanın her tarafında her an yardıma hazır 900 bürosundan veya ihtisas sahibi mürettebatından ibaret değildir.

Tabiî bütün bunların rolü vardır. Bunlarla beraber bir kitap dolduracak kadar başka sebeplerin de! Ama hepsinden önemlisi, en iyisini seçmekten doğan histir. Hakikaten müstesna bir his.

Kararınızı verdiğiniz anda PanAm seyahat acentenize veya bize müracaat ediniz. Mevcudun en iyisini seçtiğinizi göreceksiniz.

İstanbul: Hilton Methali, Tel: 47 45 30
Ankara : 53 Atatürk Bulvarı, Tel: 12 11 20
İzmir : İzmir Palas Oteli, Tel: 33 4 72
Adana : Agba Oteli, Tel: 15 01

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ LÂTİN AMERİKADA BİRİNCİ PASİFİKTE BİRİNCİ DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

CHP MERKEZ YÖNETİM KURULU VE SOL YANDA DELİKAYA
Bu kuyuya hangi deli kaya attı?

C. HALK PARTİSİ

Bir istifa ve bin yorum

GHP Malatya milletvekili Mehmet Delikaya, son Doğu Anadolu gezisinde cereyan ettiği ileri sürülen bazı olaylar üzerine Merkez Yönetim Kurulundaki görevinden istifa etmiştir. Kars'a kadar Ecevit ve arkadaşlarına eşlik eden Delikaya, bundan sonraki gezilere katılmayarak Ankara'ya dönmüş ve aynı günlerde istifasını vermiştir.

Geziye katılanların verdiği bilgiye göre, Mehmet Delikaya Göle'+ ye gitmek istememiş ve "Daha fazla dayanamıyacağım. 10 gün sonra olacağına on gün evvel olsun" diyerek, Kars'ın ilçelerini dolaşmakta olan ekipten ayrılmıştır.

Genel Merkez tarafından bugüne kadar açıklanmayan bu istifa olayı hakkında çeşitli şeyler anlatılmaktadır. Örneğin bir Merkez Yönetim Kurulu üyesi, istifa sebebini, Delikaya'nın "fazla duyarhk"ma bağlamaktadır. Bir başka iddiaya göre, aynı zamanda Doğu Anadolu'daki parti çalışmalarını yürütmekle görevli bulunan Delikaya, son geziyi iyi organize edememiş, özellikle Kars'ta Bülent Ecevit'in bazı kişilere karşı gösterdiği aşırı yakınlığı da tasvip etmediği için bu yola başvurmuştur.

Bir başka iddiaya göre ise Delikaya, Ortanın Solu fikrinin, bazı parti yöneticileri ve parti içinde kalan, Ortanın Solunu benimsedikleri şüpheli bazı milletvekilleri tarafından "sulandırılmasına karşı olduğu için istifa etmiştir.

Doğu gezisi sırasında, bölge milletvekili ve parti yöneticilerinden bazılarının özel tertiplere varan davranışlarından üzüntü duyduğu için istifa ettiği de söylenen Mehmet Delikaya'nın Teşkilâtta ve parti kademelerinde sevilen bir kimse olması, olaya önem kazandırmaktadır.

Bu konuda en doğru bilgiyi verebilecek durumda olanlar şimdilik susmaktadırlar. Mehmet Delikaya bu konuda hiçbir açıklama yapmamakta, Merkez Yönetim Kurulu üyeleri de aynı şekilde sükûtu tercih etmektedirler.

Sadece bir üye şöyle konuşmuşştur:

"— Meselenin bir doktrin farkı veya tartışması ile uzaktan yakından en ufak ilgisi yoktur."

İstifa kabul edildiği takdirde ilk yapılacak Parti Meclisi toplantısında -yani bu haftaki Diyarbakır toplantısında- Mehmet Delikaya'nın yerine bir başka üye Merkez Yönetim Kuruluna seçilecektir.

T.R.T.

Değirmenin suyu kesilince..

Bugünlerde TRT'den Maliye Bakanlığına bir yazı geldi. Bu yazıda Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanmış ve pek çok Sayın Cumhurbaşkanı tarafından imzalanmış bir kararnameden bahsediliyordu. Kararname, yer sırası kendine gelmediğinden dolayı, henüz Resmî Gazete'de yayınlanmış değildi. Ama, pek çok Sayın Cumhurbaşkanı ve 27 Mayıs Anayasasının savunucusu diye Çankaya'ya oturtulmuş pek çok Sayın Sunay'ın imzasını taşıyan bu kararnamede, TRT'ye yeni bütçe yılında 35 milyon lira ayrılabileceği bildiriliyordu. Ancak bunun için, bir küçük -fakat mânalı- şart vardı: TRT bundan böyle Maliyenin kendi özel bünyesi- içindeki teftişlerini kabul edecekti!

Halbuki TRT böyle teklifler karşısında, Danıştay'a başvurmuş ve bu çeşit kontrollara tâbi olmadığı kararını almıştı.

Haber, aynı gün, TRT'yi altüst etti. Elindeki avcundaki parayı o güne kadar çeşitli ihtiyaçları için harcamış olan TRT yöneticileri, kara kara düşünmeye başladılar. Danıştay'ın kararma rağmen hesapları Maliye müfettişlerine kontrol ettirseler Kurumun özerkliği güme gidecek, ettirmeseler değirmen duracaktı. İkinci şıkkı tercih ettiler. Bir yandan, Maliye Bakanlığından bahsedilen kararnameyi isterken, bir yandan da bu kötü oyunu bozabilecek çareler aramağa koyuldular.

İik iş olarak, lüzumlu teknik malzemede kısıntı yaptılar. Bu da yetmeyince. Kurumda çalışanların fazla mesai ve ek ücretlerini kesmek zorunda kaldılar. Yöneticiler için bu sıradaki önemli meselelerden birisi de, gümrükte beklemekte olan televizyon malzemelerinin kurtarılmasıydı. Fakat bu iş fazla, para istiyor ve bu da birtürlü denkleştirilemiyordu. Bütün çırpınmalarına rağmen gümrükteki malzemeleri alamadılar. Televizyon çalışmalarının bu yüzden aksaması ve daha önce yapılmış olan milyonluk yatırımların âtıl hale gelmesinin günahı herhalde kendilerine ait olmayacaktı.

Yeni bir sindirme yolu

Konunun bîr **başka ilginç yanı,** Maliye Bakanlığından gelen yazı**da, adıgeçen Bakanlar Kurulu kararnamesinin ilgililer tarafından bir sır olarak muhafaza edilmesi ve bu konuda hiçbir ipucunun verilmemiş olmasıydı. Halbuki, Cumhurbaşkanının onayından geçen bu kararnamede 1967 yılı bütçe açığını kapatmak için bazı devlet kurumlarının yatırımlarının kısıldığı doğruydu. Hükümet, bu arada, TRT - nin yatırım giderlerini de 55 milyon liradan 35 milyon liraya indiriyor diğer kurumlardan ayrı olarak ki bu, kararnamede bir dip notuyla belirtilmişti- hesapların teftişini de şart koşuyordu.**

Bu şekilde parasız bırakılan TRT muhtemeldir ki, önümüzdeki günlerde çok daha müşkül durumlara düşecek ve bir-iki ay sonra personel maaşlarını bile ödeyemiyecektir.

Bunun, TRT'ye yapılan kaba bir baskı olduğu açıktır. İktidara geldiği gündenberi bu özerk Anayasa kurumunu dize getirmeye çalışan AP İktidarının, yeni bir metod deneme gayretinde olduğu anlaşılmaktadır.

Ama, Sunay burada hangi roldedir ki?..

Eyüpsultan'dan Çamlıca Tepesine

Bu hafta cuma günü, Anıtlar Yüksek Kurulunun 16 üyesi, Tahsin Öz'ün başkanlığında İstanbul'da toplandığında meşhur "mezarlar meselesi" bir safhadan daha geçmiş olacaktır. Kurulda Müzeler, Eski Eserler, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yanında bütün üniversitelerin ve İçişleri ile Millî Eğitim Bakanlıklarının temsilcileri bulunmaktadır. Cuma günkü toplantı olağanüstü değil, normal bir toplantıdır. Anıtlar Yüksek Kurulu, muntazaman her oy toplanmaktadır ve kararlan kesindir. Kurulun İkinci Başkanı Orhan Alsaç'tır. Kurulda Teknik 'Üniversiteyi Kemali Söylemezoğlu, Güzel Sanatlar Akademisini Feridun Akozan ve Sedat Hakkı Eldem, İstanbul Üniversitesini Semavi Eyice ve Tayyip Gökbilgin, Atatürk Üniversitesini İsmail Tunalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesini Abdullah Kuran, Ankara Üniversitesini Ekrem Akurgal temsil etmektedirler. İçişleri Bakanlığının temsilcisi Mithat Yenen, Millî Eğitim Bakanlığının temsilcisi Mahmut Akok'tur. Müzeler Genel Müdürlüğü ile Vakıflar Genel Müdürlüğü adına da Hikmet Gürçay ile Feramuz Berkol Kurulda bulunmaktadırlar. Tertipler pek dolambaçlı yapıldığı için Kuruldaki görüşmelerde "Terk-i hayat ettirilmiş rahmetli Başvekil Menderes ile onun ideal ve kader arkadaşları" lâfı geçmeyecektir ama, herkes kararın "o karar" olduğunu bilecektir. Kurul, otopark olarak kullanılan ve Eyüpsultan camiine hemen bitişik yerin mezarlık yapılmasının uygun düşüp düşmeyeceğine karar verecek ve bunu anıtlar zaviyesinden ölçecektir. Burayı mezarlık yapmanın ilerde ne gibi gelişmelere yol açacağı da tabii Kurul tarafından dikkat nazarına alınacaktır. Şimdiye kadar, mezarlıktan bozulma yerler anıt sahalarına eklenmiştir ama, caddelerin veya otoparkların anıt sahasından çıkarılıp mezarlık yapıldığı görülmemiştir.

Ancak, "Ölülerimize bir mezarlık!" diye başlayıp şimdi, illâ mezarlık dışı yerlere ölülerini gömmek için, bilhassa teşvik ve tahrikler sonucu inat eden aileler herhalde, Kurulun "uygunsuzluk karan" vermesi halinde yeni egzantrik yerler arayacaklardır. Şöhrete merakla avukatları tarafından "o tarz basın'a uçurulmuş bir habere göre, şimdi düşünülen yer Çamlıca tepesidir!

YÜRÜYEN GENÇLİK
Bir derde çevrilen işaret parmağı

BİR MÜHENDİS İMALÂTHANESİ
Bal tutan, parmak yalar

GENÇLER NİÇİN YÜRÜYORLAR?

"Neden illâ mühendis, mimar da, bir başkası değil?"

Ankara'nın DP devri iş adamlarından, şimdi "Zafer Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu-'nun sahibi, müteahhit Muammer Kıraner, bu soruya şu cevabı verdi:

"— Ne yani, avukatlık mektebi mi açalım?"

Sonra, hızını alamamış olacak ki, devam etti:

"— Memleketin en çok mühendis ve mimara ihtiyacı var. Gerçi piyasada aynı işleri daha ucuza yapacak ustalar bulunuyor ama, bunların ameliyatı var, nazariyatı yok.."

Özel yüksek okulların devletleştirilmesini savunanlara **karşı** Muammer Kıraner'in cevabı ise şu oldu:

"— Devlet hele, kendi elindeki mektepleri becersin!."

Bu konuşmadan bir **gün** sonra, aynı konularda görüşü sorulan "Yükseliş Mimarlık ve Mühendislik OkuIu"nun sahibi ve Başbakan Demirel'in kardeşi Hacı Ali Demirel de yaklaşık olarak aynı şeyleri söy**ledi:**

"— Bunları söyleyenler gelsinler, Öğrencilerimizi yarıştıralım! Eğer bizimkiler Kaybederse, ben okulumun kapısına kilit asarım valla.."

Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem ise bu **görüşlere** -genellikle- katılıyordu:

"— **Ben,** bu çıkışları ideolojik buluyorum. Sermayeye **karşı** beslenen antipatiyi körüklüyorlar. Cemiyette huzursuzluk yaratacak ne kadar mesele varsa, **onları** kurcalıyorlar."

Bu konuşmaların Başkentte yapıldığı günlerde, bir grup genç, ellerinde pankartlar, İstanbul'dan Ankara'ya doğru ilerliyordu. Bunlar, Millî Eğitim Bakanı İlhamı Ertemin "bir ideolojiye hizmet"le suçladığı. Hacı Ali Demirel'in "yarışma"ya çağırdığı, devlete ait üniversitelerin öğrencileriydi.

Mesele, aynı günlerde. Parlâmentoyu da meşgul ediyordu. CHP'nin, konuyla ilgili bir toplantı yapacağını haber alan GP'liler, derhal, Senato Başkanlığına .2 imzalı bir önerge verdiler ve senato araştırması açılmasını istediler. Aynı akşam, CHP Meclis ve Senato Grup yönetim kurulları. Genel Başkan İsmet İnönü'nün başkanlığında bir toplantı yaptılar ve bu Meclis araştırması açılmasına karar verdiler. Aynen kurulan 8 kişilik bir komisyon meseleyi inceleyecek ve döküman hazırlayacaktı.

"Kanun kaçakçılığı"

Aslında mesele, ne Millî Eğitim Bakanı Ertem m iddia-ettiği gibi"ideolojik bir çıkış", ne de üniversiteli gençlerin sandıkları gibi hemencik çözülüverilecek bir sorundur. Dâvanın başı, 1915 lerde hazırlanan "Mekâtib-i hususiye talimatnamesi"ne dayanmaktadır. Şahıslara özel okullar açabilme hakkı, bu talimatnameyle tanınmıştır. Nitekim bugün tartışma konusu olan 18 özel yüksek okuldan 14'ü, bu Osmanlı talimatnamesine dayanılarak kurulmuştur. 1965 yılında çıkarılan "Özel Öğretim Kurumları Kanunu" ile de bu tip okullar yeni kisvelerini giyinmişlerdir.

Halen 25 bin 596 kişinin devam etmekte olduğu Özel yüksek okullarla ilgili en önemli husus, bu

okulların Anayasaya aykırı olup olmadığıdır. Özel yüksek okullara karşı olanlar, Anayasanın 120. Maddesini iteri sürerek, Türkiye'deki üniversite öğretiminin devlet tarafından yürütülebileceğini söylerken, karşı taraf da, Anayasanın 21. Maddesine sığınmakta ve "herkesin bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, açıklama ve yayma hakkına sahip" olduğu fikrini savunmaktadır. Oysa, Anayasanın bu maddesi -bilerek veya bilmiyerek- yanlış yorumlanmaktadır. Zira bu madde tamamen, devlet üniversitelerindeki bilimsel özgürlüğü korumak için konulmuştur. Nitekim Prof. Bahri Sava, özelcilerin bu görüşlerine katılmadığını söyledi ve,

"— Yapılan iş, bir kanun kaçakçılığıdır" dedi

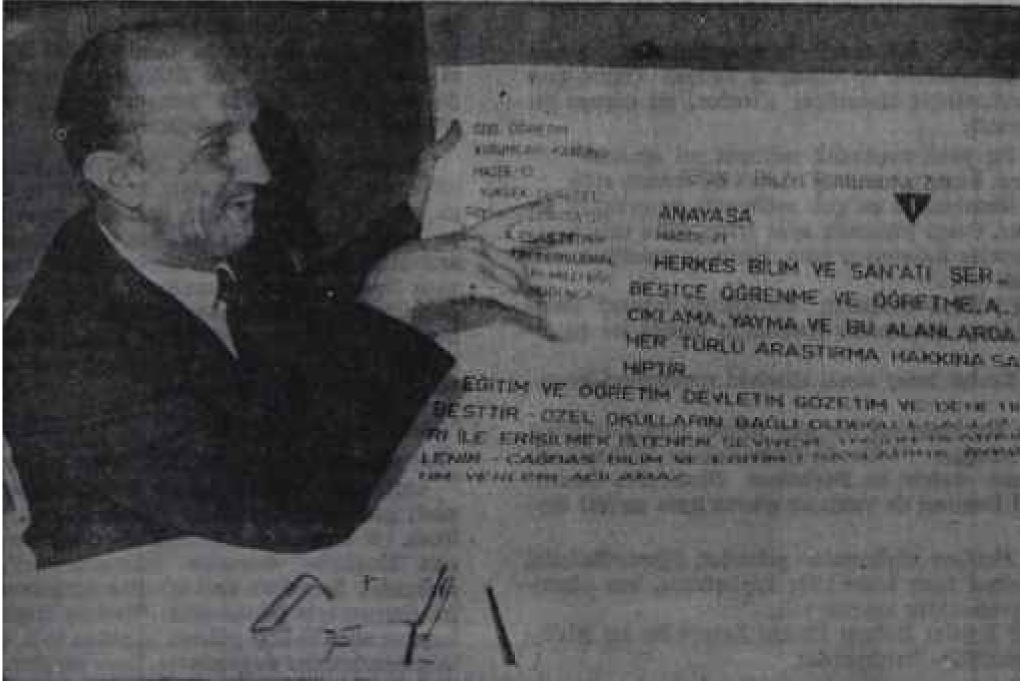
İşlerine geldiğinde batılı, işlerine geldiğinde doğulu olmakta pek başarılı bazı kişiler ise, Avrupa ve Amerika'da yüksek öğretimin önemli kısmının özel okullar tarafından yapıldığını, bunun Türkiye'de yadırganmasını akıllarının almadığını söylemektedirler. Gerçi Amerika'da, Fransa'da ve Batı Almanya'da ö**zel okullar vardır ama bunlar, çok değişik statüler içinde çalışmaktadırlar. Amerika'da özel okullar, genellikle, özel eğitim kurumları veya kilise grupları tarafından kurulmakta ve ticari bir amaç taşımamaktadırlar. Bu tip okulların vergiden muaf tutulması da bunu göstermektedir. Almanyada, devlet imtihanı şart koşulmuş, Fransa'da ise özel okulların diploma vermesi yasaklanmıştır. Fransa'da, bir özel yüksek okuldan mezun olacak öğrencinin, mezuniyet sınavını bir devlet üniversitesinde vermesi şartı mevcuttur.**

"Basarım parayı.."

Türkiye'de ise durum, bambaşkadır. Bu okullardan bazılarının parayla diploma verdiği, öğretim üyelerinin akademik karyerden gelmeyen kimseler olduğu, buraları **daha** çok asker kaçaklarının ve şımarık aile çocuklarının doldurduğu ileri sürülmektedir. Yetkililer, bu **gibi** okulların, memleketin* **ihtiyacı** düşünülerek değil, yatırım sahibine kâr getirecek dallarda açıldığı, Milli Eğitim Bakanlığının kontrolünün yetersiz olduğu görüşündedirler.

Bu İddiaların hepsinde de bîr miktar gerçek payı vardır. Öyle ki, bu özel yüksek okullardan birisine devam eden bir genç, "Basarım 3 bini, geçerim sınıfı" diyebilmektedir. Askerden kaçmak, tecil belgesi almak ve askerliklerini yedek subay olarak yapabilmek için buralara devam edenlerin bulunduğu ve bunların pek de kontrol edilmediği bir başka gerçektir. Açılan yüksek okulların çoğunluğunun toplumda muteber; meslekler olarak kabul edilen mimarlık, mühendislik, iktisat ve benzeri konulan seçmiş olması hiç de sebepsiz değildir. Çünkü buralara hem talep fazla, hem de ücretler yüksektir. Bu ise yatırım sahibinin arayıp da bulamadığı bir şeydir.

Özel okullardan mezun gençlerin bilgi yeterlilikleri de tartışma konusudur. Özelciler, "bomba gibi çocuklar yetiştirdiklerini" iddia etmekte, fakat, başta Devlet Plânlama Teşkilâtı, çok kimse, kendilerini yalanlamaktadır. İkinci beş yıllık plânın 3. cildinde yer alan şu satırlar ilginçtir: "Ancak bu özel öğretim kurumlarının düşük nitelikte hiz-

KIRANER YÜKSEK MÜHENDİSLİK OKULUNUN MÜDÜRÜ VE ANAYASASI
Her yiğit yoğurdu başka yer, herkes Anayasayı başka anlar

Mutlu azınlık, evet! Mutsuz çoğunluk, hayır!

HER kim ki der, bir toplumda "mutlu azınlık" bulunmamalıdır, bulunmaz, ben bulundunmam, o, demagoji yapmıyorsa palavra atıyor demektir. "Mutlu azınlık" her hangi bir toplumun ayrılmaz parçasıdır. Toplum ne rejim altında olursa olsun, ne sistemle yönetilirse yönetilsin bir "mutlu azınlık" dalma bulunacak tır.

Bir "mutlu azınlık" nasıl bulunmaz ki, bugün solun en uç şekliyle uygulandığı toplumlarda bile formül "Herkesten verebildiği kadar, herkese çalışması ölçüsünde.."dir. Herkesten verebildiği kadar alıp herkese bütün ihtiyaçlarının karşılığını verebilmek, henüz bir ütopya halinde, kalın kitapların yaldızlı ciltleri içinde kapalı dar. Amerika'da "mutlu azınlık' vardır, Rusya'da "mutlu azınlık" vardır. Burjuva toplumunda "mutlu azınlık" vardır, komünist toplumda "mutlu azınlık" vardır.

Ve bütün "mutlu azınlık'ların da, sadece çalışmalarının karşılığı olarak bu mazhariyeti kazanmış oldukları sanılmamalıdır. Stalin'in kızı Svetlana'nın hatıraları, konuya faydalı ışık getirmiştir. Zaten bu, bilinmeyen bir nokta da değildi.

Toplumlar için mesele, "mutlu azınlık" bulunmaması değil, "mutsuz çoğunluk" olmamasıdır. Bir toplumda "mutsuz çoğunluk" oldu mu, o toplum her türlü huzursuzluğa, rahatsızlığa, karışıldığa açık demektir. Tarihin bütün ihtilâlleri, sosyal ihtilâlleri "mutlu azınhk"ın yanında "mutsuz çoğunluk'un bulunduğu ülkelerde yapılmıştır ve ihtilâlin bedelini en ziyade, mevcut "mutlu azınlık" ödemiştir.

İhtilâlden sonra kurulan rejimler içinde, yeni bir "mutlu azınlık" ile yeni bir "mutsuz çoğunluk" yaratanlar çıkmıştır. Ama bunlarının da akıbeti, devirdikleri rejimin âkibetînin eşi olmuştur. Devlet, gücünü, "mutsuz çoğunluk"un ka derini mutluluğa çevirmek istika metinde sarfetmekle görevlidir. Sosyal Devlet mefhumunun manası budur. Bu "mutsuz çoğunluk"-tan ne kadarı, oradan alınıp ta mutluluğa kavuşturulursa Devlet, görevini o nisbette iyi yapıyor demektir.

BUGÜN Türkiye'de, "mutlu azınlık" ile "mutsuz çoğunluk" tipik bir olayda karşıkarşıya gelmiştir. Bu, özel yüksek okullar meselesidir.

"Mutlu azınlık", özel yüksek okullarda okuyudar mıdır? Hayır. "Mutlu azınlık", yüksek öğretim yapma şansına kavuşanlardır. İçlerinde zenginleri vardır, orta hallileri vardır, fakirleri vardır. Ama Türkiye'de okumak, yüksek öğretimi bırakınız, sadece okumak "mutsuz çoğunluk"un tamının nasibi değildir. Devlet, vatandaşını okutmak görevini henüz yerine getirememiştir.

METİN TOKER

Özel yüksek okullar konusu el bette ki, bugünkü ortamda çok polemiğe, çok demagojiye,, çok İstismara yol açacak bir meseledir. Bu okullarda genellikle, Devletin üniversitelerine girememiş "zengin çocukları"nın okudukları, bunların arasında diplomayı, ilim aşkından ziyade askerlik tecilini temin için İsteyenlerin bulunduğu bir gerçek tir. Ama aynı okullarda dünya kadar genç vardır ki, bunlar günün belirli saatlerinde, bazen gündüz, bazen gece çalışmakta, okul parasını bizzat kazanmakta, okumaktadırlar. Bunları bir kalemde "mutlu azınlık" diye damgalayıp küçümsemek haksızlığın ta kendisidir. Bunların içinde, Devletin yüksek okullarına girebilmiş olduğu halde tahsili, "babadan para tahsil etmek" manasına alıp sadece fing atanlarla kıyaslanmayacak parlaklıkta öğrenciler vardır.

Özel yüksek okullardan şekva, en ziyade, bunların bakkal dükkânı açıyor zihniyetiyle açılmış olması, o kafayla yürütülmesi, seviyeden mahrumiyetleridir.

DEVLETİ, gittikçe daha fazla, topluma karşı görevini yapıyor hale getirmek! "Düzen değişikliğinden anlananın bu olduğunu, niçin anlamak İstemeyenler var? Bilhassa, gittikçe daha fazla, ancak "mutlu azınlık "ın mutluluğunu arttırmayı gaye bilmiş intihamı veren İktidarın Bakanları, sözcüleri, hattâ Başbakanı neden bu lâfa kızarlar, sinirlenirler? Türkiye'nin bir özelliği, bugün o "mut suz çoğunluk"tan pek çok kimsenin mutsuzluğunu anlamış olmasıdır. Mutsuzluğunu anlayan, kendi liğinden, mutluluğun yolunu arayacaktır ve ona yol gösterenler, akıl satanlar eksik olmayacaktır. Her tedavi, önce hastalığın teşhisiyle başlar. "Mutlu azınlık" düşmanlığı, bir tahrik unsuru ve silâhı olabilir. Ama "mutsuz çoğun hık" teşhisi, nasıl görmezlikten ge linebilir ve nasıl, bunun gerekeni kulak arkası edilir?

İstanbul'dan Başkente doğru, özel okulları protesto etmek resmi amacıyla yürüyenler, aslında, "mutsuz çoğunluk'u mutluluğa kavuşturmak yolunda İktidarı göreve davet etmektedirler. Bunun bir günde, bir haftada gerçekleşe cek iş olmadığını herkes bilir. Fakat sen "Türkiye'de mutsuz çoğunluk yok, suni bir mutlu azınlık düşmanlığı var" dedin mi, durumları konusunda inanılmaz hızla bi linçlenmekte olan kütleler derler Li: Ooo, bu kafayla bu İktidar, bir günde, bir haftada ne kelime, bir yüzyılda bizi mutluluğa kavuşturamaz!

Ve işte o zamandır ki "düzen değişikliği", İktidar temsilcilerinin bugün anladıkları manayı alır.

Bir Eğitimcinin Portresi

MUAMMER KIRANER VE SOFRASI
Ye Mehmet, ye!

Bugün Türk kültürüne elindeki özel yüksek okul vasıtasıyla katkıda bulunan büyük sermayedarlarımızdan Muammer Kıraner, "adam olacağı daha çocukluğundan belli" olmuş kimselerden biridir. Arnavutluk'un Görce adlı küçük bir kasabasında oturan annesi ve babası, bunu anlamış olacaklar ki, küçük Muammeri İzmir'e, dayısının yanına, okuyup adam olmak İçin göndermişlerdir. Fakat, evdeki hesap çarşıya uymamış, İzmir Kolejine giren küçük Muammer, burada ancak üçüncü sınıfa kadar okuyabilmiştir. Yani, bugün kü deyimle, ortaokula bitirememiş ve yüreği yana yana iş hayatına atılmak zorunda kalmıştır.

1931 yılında geldiği Ankara'da, bir müteahhidin yanma kâtip olarak girmiştir. Okul yönünden hevesi kursağında kalan Kıraner, zamanla, okumadan da adam olunabileceğini düşünmüş, müteahhitliğin bellibaşlı inceliklerini hemen öğrendikten sonra, serbest çalışmaya başlamıştır. Pehlivan yapısından, ses tonundan ve telaffuzundan gelen saf görünüşüne rağmen, ilk iş olarak, Ankara Belediyesinden 2500 liralık bir taahhüt işi koparmış, sonra taahhütler birbirini kovalamıştır.

Kıraner'i tanıyanlar, onu 1946 yılında, D.P'nin kurucularının yanında gördüklerinde fazla şaşırmamışlardır. Çünkü onun "adam olma" yolundaki gayretlerini bilmektedirler. Nitekim "sırf özgürlük aşkı"yla D.P.'ye giren Muammer Kıraner'e Tanrı, asıl bundan sonra "Yürü, ya kulum!" demiş, partidaşların da "Yürü, ya Muammer!" gayretleri buna eklenince Kıraner, Ankara'nın, hattâ Türkiye'nin tanınmış bir müteahhidi olup çıkmıştır. Bir zamanlar Ankara'nın bütün sokaklarındaki yol inşaatlarında "Muammer Kıraner" levhasının bulunduğu unutulmamıştır.

Ne var ki 27 Mayıs İhtilâli, birçok kimse gibi onun da neşesini biraz kaçırmış ve Kıraner, -kendi deyimiyle- "hayli haksızlığa uğrayıp, cefa çekmiş"tir. Bu yüzdendir ki, askerler idareyi sivillere devreder etmez Zafer gazetesini çıkarmaya başlamış ve kendisine "Yürü, ya Muammer!" diyenlere olan şükran borcunu fazlasıyla ödemiştir. Hâlâ da ödemeye devam etmektedir.

Bugün, Çankırı caddesinde yaptırdığı iş hanında kendi deyimiyle "sırf memlekette eğitimine hizmet etmek ve fakir fukara çocuklarını okutmak" içte kurduğu "Zafer Mühendislik ve Mimarlık Özel Yüksek Okulu" ona Türkiye'nin "Eğitim Kralı" olma yolunu açmıştır. Kıraner bunda, hanına kiracı bulamamasının rol oynadığı iddialarını şiddeti reddetmektedir.

Zamanında okuyamayan Muammer Kıraner, şimdi şartlarının uygun olduğunu, okuyabileceğini söyleyenlere, "geçti artık" anlamına elini sallamaktadır. "Çalıştım, Allah bana herşeyi verdi" diyen Kıraner, okumadan da adam olunacağına iyice inanmış durumdadır ve hayıflanmayı bırakmıştır.

met sağlamaları* kamu eğitim kurumlarının niteliğini düşürücü yönde gelişmeleri, özellikle yüksek öğretim kademesinde insan gücü politikasını bozucu ve sonunda istihdam sorunları doğuracak kapasiteler yaratmaları, tüm eğitim sistemini **bozucu** bir sorundur."

Bu satırların altında Başbakan Demirel ve bugün özel okulları hararetle savunmakta olan Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem'in de imzalarının bulunması, meselenin traji - komik bir başka yönünü **teşkil** etmektedir.

Bu okullarda sınıf geçmenin daha kolay olduğu, bir başka tâbirle diploma ticareti yapıldığını gösteren en yakın bir olay ise İstanbul'da, bir özel "Mimarlık ve Mühendislik Yüksek Okulu"nda cereyan etmiştir. Burada ders veren bir profesör, esas öğretim üyesi bulunduğu Teknik Okulun bir sınıfındaki 36 öğrenciden sadece 1 kişiyi geçirirken, ek görev yaptığı ve yüksek para aldığı bir özel okulun muadili sınıfındaki 29 öğrenciden 19'unu geçirmiştir. Özel okulcular bu tip olayları, "Ne yapalım, demek kî buradaki öğrenciler daha akıllıymış' şeklinde izaha kalkışmaktadırlar. Paralıların daha akıllı olabileceklerini, kabul eden eğitimcilerin bulunduğu yeryüzündeki tek ülke de, herhalde, **Türkiye'dir.**

Çivisi **kopan dâva**

Bütün bunlara rağmen, özel okulları savunanların haklı oldukları noktalar da yok değildir. Meselâ, zamanında okuyamamış, sonradan bu imkâna kavuşmuş, çalışan, birtakım kimselerin bu okullara geceleri devam ettikleri doğrudur. Bu bakımdan özel okullar, devlet üniversitelerinin bir açığını kapatmaktadırlar. Devlet okullarında öğrenci maliyetinin daha yüksek olduğu, 9265 lirayı bulduğu, buna karşılık bir özel yüksek okulda bu masrafın sadece 2500 - 6000 lira arasında kaldığı da doğrudur

Özelcilerin kafalarının almadığı bir başka nokta da, bu okullara devam eden öğrencilerin uslu durdukları, devlet üniversitelerinde okuyanların ise "kıyam" ettikleridir.

Milli Eğitim Bakanlığının bu konudaki tutumuna gelince... Bakanlık, şimdilik, sadece kendini Savunmakla meşguldür. Elindeki kanunu uyguladığım söylemekte ve gençliğin, kamuoyunun tepkisi karşısında hayli şaşırmışa benzemektedir.

Türkiye'de aydın ve idareci geçinen pek çok kimsenin yeni yeni öğrenmeye başladığı bu gerçeğe ilk parmak basan, gençler olmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi ile teknik okulların kasım ayının ilk haftasında başlattığı direnme hareketi gündengüne genişlemektedir. İstanbul ve Ankara'dan pek çok fakülte, bu hareketi destekleme kararı almıştır. Karavagonlarla -ve kilo işi!- Ankara'ya gelmeye hazırlanan İstanbullu öğrencilerle protesto yürüyüşü yapan öğrenciler, Anka'da birleşecek ve büyük bir miting yapacaklardır.

İstikbal nasıl görünüyor

Olayların bu politik yönü dışında, bilhassa özel yüksek okullarda okuyan gençlerle onların, çoğunlukla parayı veren ailelerini' bilhassa ilgilendiren husus istikbale aittir. Herhalde, statünün böyle kalmayacağı açıktır. Ama, bu okulları kapatmak ve orada okuyanları sokağa atmak da bahis konusu değildir. İnceleme ve çalışmalar daha ziyade; buraları bitiren öğrencilerin devlete ait üniversite ve yüksek okullarda imtihan vererek muadelet hakkını kazanmaları yönünde olmaktadır. Yani bir genç, isterse, mühendislik tahsilini **bir** özel yüksel okulda yapabilecektir. Ama Yüksek Mühendis titrini alıp bu mesleği yapabilmesi için, imtihanını Teknik Üniversitede, o üniversite öğrencilerinin içinde bulundukları şartlarla vermesi mecburi tutulacaktır. Lisanslar özel yüksek okullar tarafından verilebilecektir. Fakat diploma için, resmî imtihan gerekecektir. Böylelikle Türkiye'de aynı meslekten, biri "özelci", diğeri "resmici" iki sınıfın bulunması, bir nevi "alaylı - mektepli" farkının kurulması önlenecektir. Zaten özel yüksek okullar meselesinin patlak vermesi özel tahsilli iki "yüksele mimar"ı, mimarlar odasının üye olarak almayı reddetmesiyle olmuştur.

Askerlik için de, yedek subaylık hakkı sadece, resmî üniversitelerdeki imtihanı vermiş özel yüksek okul mezunlarına tanınacaktır.

Bu statünün, özel yüksek okul ticareti yapanların kârına çok sekte vuracağı aşikârdır. Öyle imtihanlarda ak ile kara belli olduğundan, üstelik öğrencisi olmadığı bir ciddi kültür müessesesinde bunu geçirmeye yanaşacak olanlar ancak, gerçekten okuma aşkıyla ve arzusuyla dolu, fakat yersizlikten resmî 'okullara girememiş olanlardan ibaret kalacaktır. Özel yüksek okulların 25 bini aşan öğrencilerinin hepsinin, hattâ çoğunluğunun, bu vasıfta olduğunu söylemek imkânı azdır.

Bundan dolayıdır ki şimdi Başkentte, "nüfuzlu zevat" üzerinde, bazen eş - dost, bazen de hısım - akrabadan gelen şiddetli bir baskı başlamıştır ama, Türkiye'de kamuoyunun baskısının artık o baskılardan kuvvetli bulunduğu bilinmektedir. Onun için meselenin, yukarda anlatılan yönde gelişmesi beklenmelidir.

YILMAZ GÜMÜŞBAŞ •

İLHAMI ERTEM VE PROF. BAHRİ SAVCI

Yürüyenler bu, masa başındakilere bakıyorlar

MADENDE BAĞIMSIZLIK TARAFTARLARI BİRBİRLERİYLE VURUŞUNCA..
Yorganı görmeden kavgaya başlayanlar

DIŞ OLAYLAR

DENİZDEKİ BALIĞIN KAVGASI

İngiltere'nin, Güney Arabistan'a 1968 başında vereceği bağımsızlığın tarihini öne aldığı ve bu ülkedeki İngiliz askerlerinin bu ayın ikinci yansında geri çekileceği açıklanır açıklanmaz, Aden sokaklarında yeniden kan gövdeyi götürmeğe başladı.

Gerçi şu satırların yazıldığı sıralarda durum biraz yatışmış gibi görünüyor ama. Güney Arabistan hâlâ, her an patlamağa hazır bir barut fıçısıdır.

Bu boğazlaşmanın nedeni nedir?

Atlında, Adenli milliyetçilerin, İngiliz yönetiminden kurtulmak için silâha sarıldıkları günden bu yana, aşağı yukarı üç-dört yıldır, Aden sokakları kanlı çarpışmalara pek alışmıştır. Ancak, bu sokaklarda son haftalarda çarpışmağa başlı yanlar, Adenli milliyetçilerle İngiliz askerleri veya İngilizlerin bu bölgedeki maşaları sayılan şeyhlerin kiralık adamları değildir. Bu son **çarpışmalar, İngiltere'nin Güney Arabistan'dan çekilmesinden sonra boşalacak iktidarı paylaşamıyan milliyetçilerin kendi aralarında olmuştur.**

Bugün Güney Arabistan'da, kendisini iktidara aday gören iki milliyetçi kuruluş vardır. Bunların birincisi, 1960 yılında ülkeye İngiltere tarafından verilen federal bünyeyi değiştirip birleşik bir Güney Arabistan devleti kurulmasını isteyen Ulusal Kurtuluş Cephesi -NLF-dir. İngiltere, bölgeye federal bir düzen verirken, kendisine miğdelerinden bağlı gelenekçi ve gerici Arap şeyhlerinin üstünlüğünü sağlamayı düşünüyordu. Fakat Ulusal Kurtuluş Cephesi, bu düzeni hiçbir zaman benimsememiş ve değiştirmek için silâha bile sarılmıştır.

Güney Arabistan'daki ikinci milliyetçi kuruluş, burayı Yemen'in İngiliz işgali altındaki parçası sayan Güney Yemen Kurtuluş Cephesi -FLOSY-'dir. NLF'in bölgede daha kuvvetli olmasına karşılık, FLOSY'nin arkasında Başkan Nasır vardır. Başkan Nâsır'ın, burnunu Yemen'den sonra Güney Arabistan'a da sokmaya kalkışması, Suudî Arabistan'ı da işin içine sürüklemiş ye o da, açıkça olmasa bile, üstü kapalı bir biçimde NLF'i desteklemeye başlamıştır.

AFRİKA'DAKİ BÜYÜK OYUN

RODEZYALI beyazlarla İngiltere arasındaki anlaşmazlığa belki bir çözüm yolu bulunur umuduyla Salisbury'ye kadar giden İngiliz Devletler Topluluğu Bakanı George Thomson'un burada yaptığı görüşmeler hiçbir sonuca ulaşamamış ve Thomson, Londra'ya elleri boş olarak dönmüştür.

Rodezya'nın bağımsızlığı konusunda İngiltere ile anlaşamayan Rodezyalı beyazlar, bundan aşağı - yukarı iki yıl önce, tek taraflı olarak, bağımsızlıklarını ilân etmişlerdi. İngiltere, o zamandan bu yana Rodezya'nın bağımsızlığını tanımamıştır ve lan Smith hükümetini âsi saymaktadır.

Bağımsızlık görüşmeleri sırasında İngiltere ile Rodezyalı beyazlar arasında çıkan an önemli anlaşmazlık, bu ülkede yaşayan

A. Halûk Ülman

4 milyon siyah adama tanınacak haklar konusundaydı. İngiltere, Rodezya bağımsız olunca, bu 4 milyona da, belli ölçülerde yönetime katılma hakkı verilmesini istiyordu. Fakat Rodezyalı bir avuç beyaz, başlangıçta siyahlar yönetime pek ufak ölçüde de katılsalar, bunun, zamanla iplerin kendi ellerinden çıkmasına kadar varacağı korkusuyla, böyle birşeye razı olmamışlardır. Tak taraflı bağımsız tıklarını ilân ettikleri günden bu yana da, İngiltere'den bu yönde gelen bütün isteklere kulaklarını tıkamaktadırlar.

Wilaon hükümeti, bu konudaki en büyük yanlışı, henüz beyaz Rodezyalılar tek taraflı bağımsızlık lafını ilân etmeden önce, eğer böyle bir bağımsızlık ilân edilirse İngiltere'nin buna karşı kuvvet kullanmıyacağını açıklamakla yapmıştı. Bu açıklama, Rodezyalı beyazlan cesaretlendirmiş ve tek taraflı bağımsızlığa itmiştir. Başbakan WIlson, bundan iki yıl önce, Rodezya isyanının kuvvet kullanılmadan da birkaç hafta içinde bastırılabileceğini söylemişti. Oysa aradan iki yıl geçmesine rağmen, isyan hâlâ bastuılamamıştır.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bastırılacağı da yoktur. Birleşmiş Milletler kanalıyla alman ekonomik zorlama tedbirlerine, başla İngiliz özel sektörü olmak üzere, çeşitli çevrelerce uyulmamaktadır. Bunun yanısıra, Afrika'daki sömürgeleri üzerinden Portekiz ve kendi topraklarından da Güney Afrika, İngiltere'ye karşı direnebilmeleri için, Rodezyalı beyazlara büyük yardımlar yapmaktadırlar.

Çünkü, bu iki devlet de pek iyi bilmektedir ki, eğer Rodezya'daki beyaz saltanatı günün birinde sona ererse, sura, önünde sonunda kendi saltanatlarına gelecektir.

ASLINDA, İngiltere'nin da, Rodezya'daki beyaz üstünlüğünü bütünbütüne ortadan kaldırmaya niyeti yoktur. Bütün istedi ği, yerlilerin, dünya kamuoyunun, -özellikle İngiliz Devletler Topluluğunun- siyah üyeleri karşısında, görünüşü kurtarmaya yetecek bir ölçüde, yönetime katılmalarını sağlamaktır. Çünkü, eğer Rodezya bütünbütüne siyahların yönetimi altına girerse, İngiltere, bu ülke ile siyasal ve ekonomik ilişkilerini eskisi gibi koruyamıyacağını düşünmektedir. Zaten onun içindir ki, bir türlü silâhlı müdahaleye yanaşmamıştır. Silâhlı müdahalenin Rodezya'da kendiliğinden tam bir siyah yönetiminin kurulmasıyla sonuçlanacağından korkmuştur. Ama bu gerçeği hiçbir zaman açıkça söylememiş, kuvvet kullanmasını haklı göstermek için çeşitli kaçamak yolları aramıştır.

İngiltere, Rodezya'da bir siyah yönetim kurulursa, bunun. Güney Afrika üzerinde etkileri olacağını da bilmektedir. Güney Afrika'daki bugünkü düzeninin bozulması, İngiltere'yi en önemli sürüm alanlarının birinden yoksun kılabilecektir. İngiltere belki Rodezya'dan vazgeçebilir ama, Güney Afrika pazarım kaybetmeyi kolay kolay göze alamaz.

İşte bütün bu düşüncelerledir ki Başbakan Wilson, bugün, Rodezya konusunda tam bir oyalama politikası izlemektedir. Bu politikasıyla bir yandan, çeşitli görüşmelerle Rodezyalı beyazları yola getirmeye çalışıyor görünüp üzerine düşen iç ve dış yıldırımlardan korunmak, öteyandan da, bugünkü durumu sürdürerek, Afrika'daki beyaz kuşağı korumak istemektedir.

FAKAT, Wilson'ın bu oyalama politikası ne kadar sürebilecektir? Bütün sorun, buradadır. Çünkü, İngiltere'nin bugünkü karsızlığı kendisine çok pahalıya patlamaktadır. Rodezya ile devamlı gerginlik, zaten sallantıda olan İngiliz parası üzerine çok olumsuz baskılar yapmaktadır. Üstelik, Rodezya sorunu kesin bir çözüme bağlanmadıkça, ne Afrika'nın beyaz kuşağı, ne da İngiliz Devletler Topluluğunun siyah üyeleri, İngiltere ile düzenli ilişkiler kurabilmektedirler. Bu durum da İngiliz ekonomisini büyük zarara uğratmaktadır.

Görüldüğü gibi, ne kadar geciktirmeye çalışırsa çalışsın, ekonomik etkenlerin baskısıyla, Wilson, bugünlerde Rodezya konusunda kesin bir karar almak zorandadır.

Korkulan husus, alınacak kararın Güney Afrika'nın da akıl hocalığıyla, tek taraflı bağımsızlığın nihayet tanınması yönünde olmasıdır.

Ordunun tutumu

Ancak bugün Ulusal Kurtuluş Cephesinin elindeki en önemli koz ne bölge halkının desteği, ne de Suudî Arabistan'ın duası ve parasıdır. NLF'nin şimdiki halde en önemli kozu, İngiltere tarafından kurulup yetiştirilen Güney Arabistan ordusunun da, büyük çoğunluğuyla, ondan yana olmasıdır.

İngiltere, bundan bir süre önce, Güney Arabistan'daki bütün ümitlerini ordunun yapacağı bir darbeye bağlamıştı. Londra'ya göre, eğer Güney Arabistan ordusu yönetimi ele alacak olursa, buradaki İngiliz çıkarlarını daha iyi korumak mümkün olabilecekti. Fakat ordu, şimdiye kadar politikanın dışında kalmaya büyük bir dikkat göstermiş ve son günlerde de desteğini Ulusal Kurtuluş Cephesinin arkasına koymuştur. Zaten bunun üzerinedir ki, İngiltere, geçen hafta iktidarı devretmek üzere Ulusal Kurtuluş Cephesi ile görüşmelere başlamayı kararlaştırmıştır.

İngiltere'nin bu kararını FLOSY nasıl karşılayacaktır? Burası henüz belli değildir. Eğer bu kuruluş NLF'nin yönetimi ele almasını kabule yanaşmaz ve silâhlı direnmeye kalkışırsa, Güney Arabistan da, önce İngiltere'nin, ondan sonra da Mısır ve Suudi Arabistan'ın buraya ektikleri ayrılık tohumlan yüzünden ikinci bir Yemen olup çıkacaktır.

FRANSA

Homurtu büyük yerden gelince

"Fransa bir zamanlar, Dreyfüs'ten **yana** olanlarla Dreyfüs'e **karşı** olanlar **diye ikiye bölünmüştü.** Bugün ise, Zamanski'cilerle Vedel'ciler diye bölünmüştür."

Bu sözler, Fransız Eğitim Bakanı Peyrefitte'in, geçtiğimiz haftalar içinde söylediği ve gerçeği pek iyi yansıtan bir demecinden **alınmıştır.**

Mark Zaman ski, Paris Üniversitesi Fen Fakültesinin 51 yaşındaki matematikçi Dekanıdır ve hem katolik olduğu, hem de ilerici geçindiği için "Pembe Dekan" adıyla tanınmaktadır. "Pembe Dekan"a göre, eğer Fransa'daki üniversite eğitiminin çağdaş bilimsel düzeye ulaşması isteniyorsa, Üniversitelere alınacak öğrencilerin sayısı kesinlikle sınırlandırılmalıdır. Bilindiği gibi, bugün Fransa'da lise olgunluk -"baccalaureat"- sınavlarını başarıyla veren herkes, istediği fakülteye girebilmekte ve bu yüzden, lise bitirenlerin sayısı çoğaldıkça fakültelerdeki öğrenci sayısı da alabildiğine şişmektedir.

Zamanski'nin görüşlerinin karşısına, daha geçen yıla, kadar Paris Hukuk Fakültesi Dekanı olan ünlü hukukçu George Vedel dikilmiştir. Vedel'e göre, üniversiteye girişi sınırlamak, Fransa'ma, üzerinde o kadar titrediği demokratik ilkelere aykırıdır. Öğrenci artışı karşısında yapılacak şey, girişi sınırlamak değil, yeni yüksek okullar açmaktır.

Ah şu öğrenciler!.

Üniversitenin iki ünlü bilim adamından gelen bu aykırı görüşler karşısında, hükümet de güç durum» da kalmıştır. Peyrefitte, bugünkü Fransız Üniversite sisteminde bir değişiklik yapmak ve eğitim düzeyini yükseltmek gereğini kabul etmekte, fakat bunun nasıl gerçekleşebileceği konusunda henüz hiçbir karar verememektedir. Bazı gözlemcilere bakılırsa, General De Gaulle de Zamanski gibi düşünmektedir.

İşte uzun süredir suyun altında yatan bu üniversite sorunu son günlerde birdenbire suyun yüzüne vuruvermiştir. Sorbonne'un, Peyrefitte'in de katıldığı açılış töreni sırasında binlerce öğrenci Quartier Lâtin'e doğru yürüyüşe geçmiş, Zamanski'cilerle Vedel'ciler arasında, işin içine zaman zaman polisin de karıştığı, çatışmalar başgöstermiştir. Tabiî, bu çatışmalardan kimse galip çıkmamış, yenik düşen ise, her zamanki gibi, polis olmuştur. Gösteriler sonunda yayınladıkları bildirilerde, her iki taraf da "polis vahşeti"nden yakınmaktadır.

Görüldüğü gibi, şu sıralarda Üniversite sorunları yüzünden başı dertte olan tek ülke, Türkiye değildir.

FRANSIZ İLİMCİLERİNİN SÖZCÜSÜ ZAMANSKİ
Okutmak mı, okutmamak mı?

SHELL'Cİ D.H. BARRAN
Üretimde rekoru kırdı

AKARYAKIT

D.H. Barran'a klâsik bir İngiliz centilmeni havasını veren şey, belki de, Cambridge mezunu olmasıdır. Kendisini ilk görenler de zaten, bu ciddi görünüşlü adamın, "Amerika - dışı" iş dünyasının en büyük şirketinin en yetkili yedi adamından biri olduğuna inanamamaktadırlar. Oysa D.H. Barran, Royal Deutch Shell grupu şirketlerinin merkez idare meclisi murahhas Üyesidir.

D.H. Barran, Türkiye'ye geldi. Amaç, şirketin Türkiye'deki mümessilliğinin yaptığı çalışmaları incelemekti. D. H. Barran, şirketinin dünyadaki durumundan olduğu kadar Türkiye'deki mümessilliğinden de memnundu.

Nasıl olmasındı ki? 20 ülkede petrol üreten Shell'in 1966 yılında sağladığı net gelir, 237 milyon sterlin civarındadır. Bunun yanında, şirketin günlük petrol üretimi. 1966 yılında 2 milyon 981 bin varile ulaşmıştır.

Şirketin Türkiye'deki çalışmaları da başarılı olmaktadır. Shell, 1967 yılının ilk dokuz ayında 765 bin ton petrol üreterek Türkiye Petrollerini geride bırakmış ve petrol üretiminde başa geçmiştir. Türkiye'de yaptığı yatırım ise 630 milyon Türk lirasını bulmaktadır, Öteyandan Shell, Türkiye'de, petrol ithal etmeyen tek şirkettir. Yabana petrol şirketlerinin Türkiye'de kasten petrol bulmadıkları iddiası karşısında, Shell'in Türkiye'deki yöneticileri şöyle demektedirler:

"Shell'in günlük petrol ihtiyacı 3 milyon 814 bin varildir. Üretim 2 milyon 981 bin varil olduğuna göre, 833 bin tonluk bir açık ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, Shell'in, elinde bulunan kaynakları işletmemesine imkân var mıdır?"

DOĞUYA KiM GİDER?

Ttürkiye'de "Üçüncü Sektör" diye bilinen ve gerçekten memleketin en fazla sahaya yaygın holdinginin 1 numaralı adamı Vehbi Koç'un Ankara'da Başbakan Demirel ile görüşmesi ve Demirel'in kendisine yaptığı bir teklif yankı uyandırmıştır. Başbakanın "Üçüncü Sektör"e teklifi, biraz da Doğuya yatırım yapmasıdır. Koç şirketleri ,daha başka bir çok zengin ve büyük şirket gibi Doğuya hiç, ama biç bir yatırım yapmamış şirketlerdir. Zaten bunlar, Batı bölgesindeki kârlı işlerini bırakıp da "hidematı vataniye" tertibinden Doğuya gitmeye hiç bir niyet ve arzu beslememektedirler.

Ekonomi ve ticaret alanında birtakım klâsik prensiplere bağlılığım belli eden AP Genel Başkanının, hem de Başbakan sıfatına sahipken böyle bir teklifte bulunması, en azından acaiptir. Özel sektörün bir yatırım yapması için, özellikle o ya* tiranının "en kârlı yatırım" olması lâzımdır. Öteki yatırımlar, devletin görevidir. Devlet, bazı sahalarda özel sektörü germek istiyorsa iki tedbirden birini almalıdır: Ya, o sahalar daha kârlı hale getirilmelidir, ya da öteki sahalardaki kâr nisbetleri indirilmelidir.

Yoksa, Marmara bölgesindeki montaj sanayii bu astronomik kârlarla çalıştıkça, hattâ Coca Cola fabrikaları böylesine verimli oldukça ne Koç Doğuya gidecektir, ne bir başkası. Meşhur tekerlemenin aksine, Batıda bu ense varken Doğu daha çok tokat yiyecektir.

MESUT ÖZTUNA •

HAVACILIK

Devamlı zarar eden bir müessese olarak bilinen Türk Hava Yolları, son iki yıldır kâr etmeğe başlamıştır.

1966 yılında THY'nın sağladığı kar, 2 milyon liraydı. Bu bir başarı sayılıyordu. Oysa, bu yılkı kân 10 milyon 'liraya ulaşmıştır.

Yetkililerin bildirdiklerine göre bu kâr, kapasitesinin genişletilmesin - den çok, talebin büyük çapta artmasından ileri gelmektedir. 1967 yılındaki talep, 1966'ya oranla yüzde 20 bir artış kaydetmiştir.

Böylece THY, yeni iş yılına daha güçlü girmektedir. Bu güç, sağlanan kârın yanında, herhalde satın alman ve yakında teslim edilecek olan "DC-9" uçaklarının verdiği moralden doğmaktadır!

KÂĞIT

Geçenlerde Ankara'da» SEKA yöneticilerini ilgilendiren bir karar alındı. Yakında Meclise verilecek bir kanun tasarısına göre, 33 yıldır İzmit'te bulunan SEKA Genel Müdürlüğü, Ankara'ya nakledilecektir. Bu* na, SEKA yöneticileri kadar her seferinde İzmit'e taşınmaktan bıkmış olan gazeteci ve matbaacılar da sevindiler.

Bu kararın alınmasındaki sebeplerden biri, kâğıt endüstrisinin son yıllardaki ilerlemesi karşısında genişleyen tesislerin daha merkezî bir yerden yönetilmesi zorunluğudur.

Gerçekten de, kâğıt ve karton üretimi 1956 yılında 42 bin 287 ton iken.

İŞ ALEMİ

1966 yılında 106 bin **182** tona ulaşmıştır. Yine, 1966 yılında kâğıt ve karton alanında özel sektör 10 bin ton üretim yapmıştır. Aynı yıl içinde kağıt tüketimi ise 122 bin tonu bulmaktadır.

MAKARNACILIK

' "Julia Ana" Buitoni, 1827 yılında inci kolyesini' satarak, bir fabrika kurmuştu. Fabrika, makarna ve hamurdan mamûl diğer beslenme ürünleri yapacaktı.

1827 yılında kurulan fabrika, bugün, ölmüş Julia Ana'nın beş torunu sayesinde, kendi alanında dünyanın 1 numaralı şirketi haline gelmiştir.

— Julia Ana'nın, 65 ile 75 yaşları arasındaki beş torunu bu yılın sonlarına doğru, şirketin dokuzuncu fabrikasını da hizmete açacaklardır. Bu fabrikanın kapasitesi, yılda 40 bin ton ravioli ve cannelloni'dir. Buitoni firması, şimdiden, yalnız Fransız piyasasının yüzde 70'ini kontrol etmektedir.

Beş kardeşin akıl hocası ve propagandacısı, en büyükleri . Giovanni'dir. Giovanni, Metropolitan Operasında şarkı söylemiş bir sanatçıdır ve hâlen, Buitoni USA'yı yönetmektedir.

PETROL

"Dikkat ediniz! Bu hareketleriniz, kafa derinize mal olabilir."

Bu sözler, 200 Kızılderili tarafından Alaska'daki yeni petrol yataklarına saldıran iş adamlarına, tehdit makamında söylenmiştir.

Bu petrol yataklarının şimdiye kadarki işletiminden Kızılderililerin sağladıkları kâr, **120** milyon Türk lirası civarındadır. Kızılderililer, bu parayı kendileri kullanmak niyetindedirler. Şimdilik bu miktarın 40 milyonu ile kendilerine ültra-modern bir kasaba kurdurtmağa karar vermişlerdir.

Petrolün rezervi ise, yapılan tahminlere göre, 120 milyon ton civarındadır. Öteyandan, Alaska, 2 milyon tonluk bir miktarla, Amerikan petrolünün 0.6'sını üretmektedir. Bu üretim, 1970 yılında 8 milyon tona yükselecektir.

ŞİRKETLER

Geçenlerde Amerika'da, dünyanın başlıca, gelişmiş ülkelerindeki şirketlerin, bir yıllık çalışma sonucu elde ettikleri kârın tutarı hesap edildi. Buna göre, Amerika Birleşik Devletleri başta gelmekte, onu İngiltere firmaları izlemektedir.

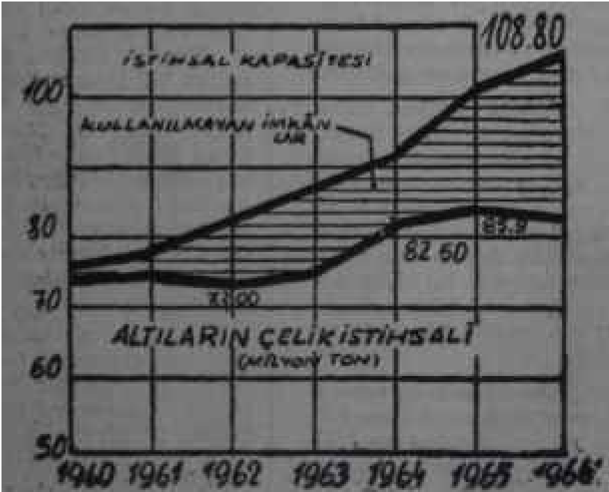
Kârın yıllık iş tutarına bölünmesiyle ortaya çıkan sıralama şudur:

A.B.D.	Yüzde	8,8
İngiltere	"	6,2
Hollanda	"	6,2
İtalya	"	3,1
Almanya	"	2,7
Japonya	"	2,6
Fransa	"	1,7

MADENCİLİK

Kızıl Çin'de madenler, son günlere kadar Sovyet Rusya tarafından işletilmekteydi. Çin - Sovyet anlaşmazlığının her geçen gün artması sonucu Kızıl Çin yöneticileri, ülkelerinde bulunan madenleri işletmek üzere Alman şirketleriyle anlaşma yoluna gitmişlerdir. Ancak, Almanların, kendi bulacakları madenlerden bir yüzde istemeleri yüzünden, anlaşma birtürlü sonuca bağlanamamaktadır.

C.E. C.A.'da kriz

Avrupa Kömür ve Çelik Birliği, bugünlerde bir kriz geçirmektedir. Petrol karşısında yenilgiye uğrayan kömürden sonra şimdi de demir-çelik alanındaki kriz, CECA yöneticilerini düşündürmeye başlamıştır. Gerçekten de, bu alanda bir "fazla üretim" olduğu ötedenberi bilinmekteydi. Örneğin, **1955** yılında 93 milyon ton çelik döken Japonya'nın çelik üretimi, 1965 yılında 41 milyon tona ulaşmıştır. Buna ilâveten, gelişmekte olan ülkeler de ağır sanayi kurma yoluna gitmektedirler.

Çelik tüketimi ise aynı yolu izlememiştir. Otomobilciler, gitgide daha ince çelik kullanmakta, betonun içine daha az demir konulmaktadır.

Bu durum karşısında CECA yöneticilerinin yapabildikleri şey, sadece, birbirlerine "CECA'yı kurtarmak gereklidir" demek olmuştur.

Türkiye'nin çelik alanındaki üretimi İse 773 bin 436 tondur.

Oysa, yılda 5 milyon tondan az üretim yapan bir fabrika, uluslararası bir büyüklükte sayılmamaktadır.

DOĞUM HAPLARI, DOKTOR VE MÜŞTERİLERİ
Doğurmak yumurtlamak değildir!

KADIN, GEBELİK KORKUSUNDAN KURTULUNCA

Ufak-tefek genç kadın, kızararak başını önüne eğdi. Gözleri yerde,

"— Bana yardım edin, beni kurtarın" diye konuşmağa başladı. "Çünkü ben, erkeğime sokulamıyorum. Yanyana gelince öyle ıstırap duyuyorum, ki... Hemen bir ağrı saplanıyor şurama, miğdem bulanıyor. O zaman, o da beni istemiyor."

Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi üyeleri, Doğumevinden bir doktor ve bir hemşireyle birlikte, aile plânlaması uygulaması yapmak üzere, çevredeki istekli kadınları, o gün, tatil olmasından yararlanarak, Elmadağı Barut Fabrikasının içindeki okulda toplamışlardı.

Doğumevi'nin doğum hastalıkları mütehassıslarından Süheylâ Diker, dertli kadını dikkatle dinliyordu. Kapıda uzun bir kuyruk vardı..

Gazetecinin "Cinsel münasebetten zevk duyar mısınız?" sorusuna, çok çocuklu kadınların çoğu,

"—Bu, erkekler için birşey"cevabını verdi.

Yenişehir'de oturan genç bir kadın ise şöyle diyordu:

"— Doğrusunu isterseniz, önceleri pek birşey anlamadım. Çalışıyordum. Malî durumumuz iyi değildi. Hemen çocuk olar korkusuyla, kasılır kalırdım.- Bu arada birçok kürtaj geçirdim. Nihayet, istediğimiz çocuğu doğurdum. İki yıldır da hap alıyorum. Çocuk yapma korkusu kalkınca, cinsel münasebetten zevk duymaya başladım, kadınlığıma kavuştum."

Cinsel hayatın kazandığı renklilik...

Hayvanların dişileri, genellikle ömürlerinin belirli dönemlerinde doğurgandırlar. Bu dönemlerin dışında dişi, yavrulama yeteneğine sahip değildir. Ama insanoğlu için Tanrı, bu konuda çok daha cömert davranmıştır.. Kadın, bütün canlı varlıklar içinde en fazla doğurgan olaradır:, Her ay, 28 günde 3 ile, 6 gün gebe kalma yeteneğine sahiptir.

Kadının bu durumu, ona pahalıya mal olmuştur. Ayrıca, tıbbın ilerlemesi ve ölüm oranının azalması sonucu, ortaya Önemli bir sorun çıkmıştır: "Nüfus patlaması'. Lüzumsuz nüfus artışı -dünya nüfusu, yılda 60-80 milyon artmaktadır- ve bunun sonucundaki açlık. kıtlık tehlikesi sadece gelişmemiş

Ekmek olan tohumluklar

BİR iş için Konya'nın Cihanbeyli ilçesine uğramıştım. Meydanda biriken kalabalığı görünce durdum. "Allah razı olsun büyük lerimizden, bizleri düşündüler. Geçen yılın borçlarını ertelediler. Kredi de veriyorlar, tohumluk da, gübre de.." diye bayram ediyorlardı.

Konya'nın başka ilçelerinde de, önümüzdeki senato ve mahalli se çimlerle ilgili olarak aynı yoğun çalışmaya tanık olmuştum. Seçim kampanyası, ziraî krediler musluğuyla birlikte açılmışa benziyordu. Kim demişti ki kredi yalnız zengine, nüfuzluya, tefeciye verilir? İşte, küçük çiftçiye de, hiç toprağı olmıyana da pekâlâ veriliyordu! Muhtardan bir mühür uydurmak, formaliyeti tamamlamaya yetiyor da artıyordu bile... Küçük yerlerde muhtar, kimin toprak sahibi olup olmadığını bilmiyecek değildi ya... Herkesin ne olduğunu da elbette ki en iyi, muhtar bilecekti.

Meydanda birikip bekleşenler uçuyorlardı sevinçlerinden. İşte, birkaç hatta, birkaç ay için daha yakayı kurtarmışlardı. Kimisi âcil borçları ödeyecek borçlanma esası üzerine kurulu hayatını devam ettirebilecek; kimisi, kışlık ihtiyaçlarının bir kısmını olsun sağlıyacak, kızını evlendirecek veya askerdeki oğluna harçlık gönderecekti.

Açık yeşil gözlü, saçlarına kır düşmüş, ipince, kupkuru bir kadın, bir süre etrafı gözden geçirdi, sonra, taşın kenarına çömelmiş duran bir İhtiyara, herkese duyuracak şekilde seslendi:

"— Vay dayı, vay! Sen buralarda ne arıyorsun? Yoksa sen de mi tohumluk bekliyorsun?"

"— He.." dedi ihtiyar. "Ne varmış yani? Herkes alıyor da, ben niye almayım? Kel iniyim ben?"

"— Ana, bu aldıklarınızı size ödetecekler elbet. Sende toprak ne gezer? Sen de benim gibi Allahın bir fakirisin. Toprağa atamıyacağın tohumluktan vazgeç, dayı. Çoluk çocuğunu büsbütün sefil etme!"

İhtiyar, kötü kötü düşünmeye başlamıştı. Kadın,

"— De bakalım, nasıl ödeyeceksin?" diye sıkıştırıyordu.

Bu sırada bir başka köylü, kadına seslendi:

"— İreyi ile öder, ireyi ile Daha bir diyecen var mı? Çek git, be kadın!"

Kadın çekip gitti ama, oradakiler kara kara düşüncelere daldılar: Ya Hükümet isterse? Ya ödeyemezlerse? Ya ellerindeki bir karış toprak da böylece giderse?

Fakat çok geçmedi, sefil kılıklı bir adam, kahkaha atarak oyna mağa başladı.

"— Düşündüğünüze de bakın! Borç, malı olandan alınır, enayiler. Hükümet isterse ben de donumu, gömleğimi veririm ona, olur biter!"

Bu defa, başladılar gülmeğe.

CİHANBEYLİ pazarı, bugünlerde güzel ve hareketti geçiyor! Kredi alanların çoğu, 111 kuruşluk tohumluğa hemen oracık ta 78-80 kuruştan tüccara devrediveriyor. Toprağa atılacak tohum fırına giriyor ve âlâ ekmek olu yor. 95 kuruşluk gübrenin piyasadaki fiyatı da 55-60 kuruş, Zenginler, "Parayı veren, düdüğü ça lar" diyorlar ve ihtiyaçlarını, borçlanmadan, nerdeyse yarı fiyatına elde ediyorlar. Anlatıldığına göre, sadece Cihanbeyli ve çevresinde, 30 milyon kredi bu ölçüler içinde dağılmış, tohumluğun pek azı toprağa gitmiş, gübrenin pek azı sahipleri tarafından kullanılmış, borçlu vatandaşın sırtından geçinen parazitlerin elinde, başka bölgelere transfer edilmiş. Hem de, gübresiz, seçimsiz veya seçim yö nünden daha az önemli bölgelere!.

Demokrasi, herşeyden önce, dürüst seçimlere dayanır. Ama, seçimlerin dürüstlüğünü sadece kilitti sandıklarda aramak mümkün mü? Asıl dâva, sandıktan çıkanların oraya daha önce nasıl girmiş oldukları!

Jale Candan

ülkeleri değil, gelişmiş ülkeleri de düşündürmeğe başlamıştır. Uzay bilginleri, yakın gelecekte dünyaya sığmıyacak olan insanları başka gezegenlere yerleştirme fikrini ciddi olarak tartışmaya koyulmuşlar dır. Doğum kontrolü metodlarına hergün bir yenisi katılmakta ve kontrol haplarının hergün bir başka çeşidi, ticaret âlemine sunulmaktadır. Bu yüzdendir ki cinsel hayat büyük bir ihtilâl geçirmiş, hiçbir eğitimin, hiçbir kuralın, hiçbir yeniliğin kendisine verem iveceği bir özgürlüğe ve zenginliğe kavuşmuştur.

Kadının büyük sorunu

Kadın için evlilik - dışı cinsel ilişki, hemen her toplumda yasak, günah ve çirkin birşey olarak düşünülmüştür. Kadın ise, evlilik amacı taşımayan bir cinsel ilişkiden, gebe kalma korkulu ve çevrenin baskısıyla da uzak durmağa çalışmıştır. Bu yüzden kadın, baskı mekanizması geliştirmiştir. Evlilik-içi bile olsa, cinsel yakınlaş ma sonucu derhal gebe kalacağı korkusu, onu, cinsel yakınlaşmadan kolay kolay zevk alamaz hale getirmiştir.

Bütün bilimlerin bu kadar ilerlemiş olduğu, kadın-erkek eşitliğinin birçok alanda tartışma kabul etmez bir düzeye ulaştığı günümüzde cinsel ilişki pek çok kadın için hâlâ, maddi olmaktan çok manevi bir haz anlamı taşımaktadır. Kadın, sevdiği erkeğe mânevi plânda yaklaştığını, onu kendisine böylece bağladığım düşünmekte, bundan mutluluk duymakta, fakat onunla cinsel ilişkinin bütün safhalarını paylaşa mamaktadır. Oysa ki baskısın, ra hat ve bilgili bir cinsel yakınlaşma nın erkekle kadına aynı maddi ve manevi hazzı vermesi gerekir. Bir

çok araştırma, evlilik - dışı yakınlaşmaların, sadakatsizliğin temelinde cinsel anlaşmazlığın yattığını göstermiştir. Kadın, evliliğin ilk yıllarında bu konuda birçok fedakârlığa katlandığı halde, zamanla, zevk duymadığı birşeye katlanmakta zorluk çekmekte bu durum, yuvaların yıkılmasına yol açmaktadır. Cinsel yakınlığın hazzına ulaşamayan bir kadının, sadece bu konuda değil, daha birçok konuda da erkeği anlaması gerçekten güçtür. Erkeğe gelince, o da bu durumda, eşine hiç sahip olmamış demektir.

Doğum kontrolünün İlk militanı

Cinsel ilişki konusu, hristiyanlık âleminde büyük taassup devirleri geçirmiştir. Bir ara, azizlerden Augustin'in emriyle, evliler, ancak çocuk yapma amacıyla birleşme hakkına sahip sayılmışlardır. Çocuk yapma amacı taşımayan her birleşme günah sayılmıştır. Yapılan hesaplara göre, bu takdirde, normal bir insanın hayatında hepi - topu 55 cinsel yakınlaşma bulunması gerekmektedir. Oysa ki son yıllarda, Kinsey'in ünlü raporu, bunun, normal bir insanın hayalında ortalama 5 bin 500'ü bulduğunu göstermiştir.

Durumun aileye ve kadına verdiği acıyı ilk anlayan insan, mütevazi bir ailenin altıncı çocuğu Margâret Sanger'dir. Hemşire Sanger, doğum kontrolünün militanı olarak mücadeleye, 1916 yılında Amerika'da başlamıştır. Bunu, nüfus patlaması sorunu ile ilgili olarak değil, ailenin mutluluğu, kadının gerçek özgürlüğü için yapmıştır.

Margaret Sanger, bu mücadeleye atıldığı zaman büyük tepkilerle karşılaşmış, kendisine deli gözüyle, bakılmış, zaman zaman da faaliyeti yasaklanmıştır. Fakat geçen yıl 82 yaşında öldüğü zaman, dünyada çocuk doğurma yaşında bulunan 700 milyon kadından oldukça önemli bir kısmı -Örneğin, Birleşik Amerika'da bulunan 39 milyondan 7 milyonu-, hap rejimine tâbi durumda idi. Hapla beraber, rahme konulan plâstik luplar, spiraller, çeşitli kremlerle korunma, takvim metodu gibi metodlar da hayli rağbet görüyordu. Bununla beraber, Vatikan'ın, Augustin kuralını değiştirmesi için 1930'a kadar beklemek gerekmiştir.

Bugün bütün dünyada, 12 milyon kadının doğum kontrolü haplarını kullandığı tespit edilmiştir. Memleketimizde de Nüfus Plânlaması Kanununun çıkışı ile korunan kadınların sayısı birdenbire kabarıvermiştir. Türkiye'de Nüfus Plânlaması Kanunu çıktığı günden bugüne 143 bin kadına doğum kontrolü uygulanmış, bunlardan 64 bini rahim - içi araçları kullanmış, diğerleri ise hap almışlardır. Sadece Ankara Doğumevinde, geçen yıl, 18 bin kadına koruyucu lup takılmıştır. Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi, 15 bin 460 kadınla bu konuda konuşmuş, gecekondu ve köylerde 160 toplantı düzenlemiştir.

Asıl meseleye gelince..

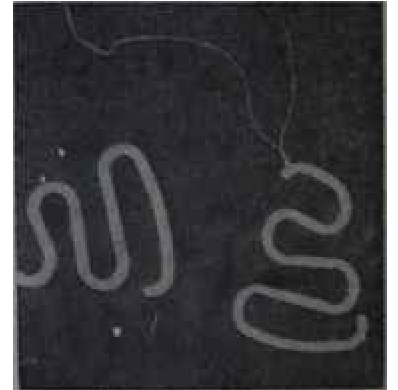
Fakat asıl ahlâkî sorun, bu hapların evlilik dışında kullanılıp kullanılmıyacağı konusunda ortaya çıkmış bulunmaktadır: İsveç te Strmsuncd'daki bir okulun doktorluğunu yapmakta olan Bertil Wılks trom, genç kızlara, sabah duasına giderken birer doğum kontrolü napı yutturmayı teklif etmiştir. Teklif, okul-aile birliğinin büyük tepkisiyle karşılaşmıştır. Bunun üzeri' ne doktor, isteyen kızlara, hapları gizli olarak, ofisinde vermeğe başlamıştır. "Çocuklar gebe kalıp, okulu bırakıyorlar, bunu önlemek görevimdir" demiştir. Okul-aile birliği ise, birisi 15 yaşında olan iki gençkızın gebe kaldığını öğrenince, doktorun hiç de kötülük etmediğini anlamıştır.

Anlamıştır ama, sorun yine çözülmüş değildir. Evet, bugün, Avrupa ve Amerika'da 12, Türkiyede 6 çeşit olarak piyasaya sürülen haplar, kadını korumaktadır. Böylece aile, plânlı çocuk yapma olanağına, çocuk baskısından kurtulup rahat bir cinsel hayata kavuşacaktır. Ama, acaba bu imkân kötüye kullanılmayacak, gebe kalma korkusu ortadan kalkınca,, cinsel yakınlaşma pek ucuzlamıyacak mı, iş şirazesinden çıkmayacak mıdır? Doğum kontrol edilmek istenilirken, genç kızlar ve kadınlar kontrolsüz hale gelmiyecekler midir?

Bir gençkız, soruyu şöyle karşıladı;

"— Eğer bir kadın, bu dereceye varan, evlilik-dışı bir ilişki kuracaksa, onu tutacak şey sadece gebelik korkusu olmamalıdır. Öyle sanıyorum ki, kontrol olanağına sahip bir gençkız veya bir kadın, bu konuda kendisini daha sorumlu hissedecek, kavuştuğu yeni bir özgürlüğü bütün özgürlükler gibi kullanmsını öğrenecektir."

İSVEÇLİ KIZLAR, HOCALARI VE HELEZONLAR
Modern tıpa

III

Gazi Paşa, Cumhuriyet Halk Fırkasının bu grup toplantısını. İsmet Paşa'nın ve onun radikallerinin çıkışlarını, Fethi Beyin verdiği izahatı bir baştan ötekine, dikkatle takip etti. Türkiye'nin yeni rejiminin kaderinin oynanmakta olduğunu belki herkesten iyi o biliyordu.

Grup, Hükümetin tedbirlerini onayladı. Mecliste bunların lehinde oy kullanılacaktı. Hükümet destekIeniyordu. Bu karar, bir oylamaya gidilmesine lüzum kalmadan alındı.

O akşam Gazi için çok faal bir akşam oldu. Grup toplantısını takiben Recep Peker, Reşit Galip gibi "müfritler"le ve toplantıda bir vaziyet almamış parti ileri gelenleriyle konuştu. Onlardan düşüncelerini sordu. Fakat asıl onlar, Gazi'nin düşüncelerini anladılar ve kavradılar ki Şefin ağızından konuşan Başbakan Fethi Bey değil, partinin Genel Başkan Vekili İsmet Paşa'dır. Bu, daha sonraki olaylarda nasıl bir tavır takınmaları gerektiği konusunda kendileri için bir işaret yarine geçti.

Gazi aynı akşam Bakanlar' Kurulunu da kendi başkanlığında topladı. Toplantıda "huzuru mutad olmayan" iki kişi vardı: İsmet Paşa ve Genelkurmay İkinci Başkanı Kâzım -Orbay- Paşa. Orada, Sıkı Yönetimin tatbikatı ve alınacak askeri kararlar konuşuldu. İsmet Paşa işin savsaklanacak tarafı olmadığı görüşünü savunuyordu.

Gece Gazi, İsmet Paşa'yı konuşmak için alakoydu. İki adam, günün olaylarının bir tahlilim yaptılar. Grupta bir hava yaratılmıştı ve İnkılâbın korunması için yurt çapında esaslı tedbirlerin alınmasını Meclis çoğunluğu kabul edecek istidattaydı.

Fethi Bey Mecliste açıklamalar yapıyor

Hükümetin kendi partisi Grupundan geçirdiği Sıkı Yönetim ilânı ve dinin istismarını sert şekilde cezalandıran kanun maddesi teklifi Meclise Çarşamba günü getirildi. Toplantı, mûtad veçhile öğleden sonraydı.

O tarihte Mecliste bulunanların bugün anlattıkları, milletvekillerinin oldukça heyecanlı olduklarıdır. Bunun sebebi, kontrolü imkânsız çok haberin ortalıkta dolaşmasıdır. Bilhassa İngiliz mahreçli haberler Kürt İsyanı diye damgaladıkları olaya karışanların sayısını 20 bin diye veriyorlar ve Türk birliklerinin bunlarla başa çıkamadığını müjdeliyorlardı. Gerçekten de kuvvetlerimizin mütemadiyen geri çekilmeleri ve Şeyh Sait'in yer yer köy, kasaba ve cebirleri zaptetmesi endişeleri arttırıyordu.

ATATÜRK VE OKYAR AİLELERİ ÇANKAYA'DA
Dostluk bir şeydir, politika başka şey..

Muhalefet milletvekillerl ayrı sebepten sinirliydiler. Grupta cereyan etmiş konuşmalar hemen o gece Ankara'nın dört bir tarafında duyulmuştu. İsmet Paş'a ve radikalleri, Karabekir Paşayla arkadaşlarını tedirgin ediyorlardı. Bunlar, kendi başlarına bir şeyler getirilmek istendiğini pek âlâ görüyorlardı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının idarecileri Halk Fırkasının Grup toplantın ile Meclis toplantısı arasında dununu görüştüler, takınacakları tavrı konuştular. Fethi Bey Hükümetini ayakta tutmaları lâzımdı. O kabine düştüğü takdirde yerine bir İsmet Paşa kabinesinin geleceği muhakkaktı. Bu bakımdan, isyan hareketini telin edecekler, bunun mahallî bir ayaklanma olduğu yolundaki Fethi Bey görüşüne katılacaklar, suyu daha fazla bulandırmaktan çekineceklerdi.

Muhalefet partisinin içinde bunu beğenmeyen, bunun kendilerine memleket dahilinde prestij sağla mayacağını düşünenler yok değildi. Onların istedikleri, biç olmazsa bir suretle, Doğudaki olaylardan İktidarı sorumlu tutmaktı. Ama, Meclis toplantısı arifesindeki görüşmelerde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasında, Halk Fırkasının aksine, mutedillerin görüşü hâkim oldu.

Meclis genel kurulu önce, Hükümet Başkanının izahatını sükûnetle dinledi. Fethi Bey eskisi kadar olayı küçümsemiyordu. "Genç vilâyetinde bazı âsiler devlet kuvvetlerine karşı ayaklanmışlardır" diyor, "isyan bölgesi"nden bahsediyor, Şeyh Sait'in "Hükümetçe muhalif tanınmış unsurlar'la sıkı temasını açıklıyordu.

Başbakan, Piran'daki vakanın basit bir patlama olmadığı görüşünü savundu. Şeyh Sait bu patlatmayı yapmadan önce, biri İstanbul'da, diğeri Halep'te bulunan iki oğlunun Hınıs'a dönmelerini beklemişti. Bu oğullar iki merkezde bir takım temaslar kurmuşlardı. Hükümet bunların mahiyetinden haberdardı.

Fethi Bey bundan sonra askeri durumu anlattı ve gerçekleri saklamadı. Şeyh Sait kuvvetleri taarruz, bizim birliklerimiz savunma halindeydiler ve bizimkiler şimdilik çekiliyorlardı. Zaten Sıla Yönetimin ilânını da bu vaziyet gerektirmiyti.

Başbakanın asıl bundan sonraki sözleri Mecliste ilgi çekti. Fethi Beyin, Grup toplantısındaki konuşmaların ışığında, olayı yavaş yavaş bir "karşı ihtilâl" diye görmeye başladığı anlaşılıyordu. Ele geçen bir takım vesikaları açıkladı ve hilafetçiliğin, şeriatçılığın isyanın temelinde yattığını açık açık beyan etti. Dedi ki:

"— Ele geçen bir vesikadan anlaşıldığına göre Abdülmecid'in oğullarından birine halifeliğin verilmesi düşünülmektedir."

1925 Kürt İsyanı ve ŞeyhSait

Doğuda ise halka bir, "Abdülhamid'in oğlu Selim Efendi"den bahsedilmekteydi.

Fethi Bey, aynı tarzda, din propagandasına ve şeriatın geri getirilmesi ilkesine dayanan kampanya hakkında genişçe bilgi verdi. Hangi konuların istismar edilmekte olduğunu bildirdi. Anlaşılıyordu ki Hükümete, ele geçirilen bir takım mektup, beyanname ve tebliğler intikal ettirilmiş, bazı olaylar, önemleri anlaşılarak aksettirilmişti.

Başbakan şu hususların üzerinde bilhassa durdu:

— Diyarbakır'da, isyanla ilgili bazı kimseler 19 Şubatta, Hükümet konağına el yazısıyla yazılmış iki beyanname asmışlardı. Bunlarda Gazi'ye, Orduya, memurlara ağız dolusu küfrediliyordu.

— Bir başka beyannamede Şeyh Sait'in islâm dinini yeniden kurmak üzere Allah tarafından memur edildiği bildiriliyordu.

— Şeyh Sait, Kozan eşrafından birine bir mektup göndermiş, mektup Hükümetin eline geçmişti. Şeyh Sait bunda şöyle diyordu: 1300 senedenberi Cenabıhakkın Peygamber Efendimizi göndermekle neşir ve tebliğ ettiği dinimizi imhaya çalışanlara karşı harp ilân ettim. Bunda bana yardım edilmezse, cümlece mahvoluruz!

Fethi Bey konuşmasının sonunda Arnavutluk isyanı, 31 Mart hareketi gibi olaylarla Şeyh Sait vakası arasında paralel dahi kurdu ve bunların hepsinin altında "Din mahvoluyor! Şeriat elden gitti!" temasının bulunduğunu söyledi.

Başbakan, kürçülükten bahsetmiyor, bunun bir irticaî ayaklanma olduğu görüşünü, eldeki vesikalara dayanarak resmen, Meclis kürsüsünden ifade ediyordu.

Karabekir Paşa "Evet" diyor

Hükümet Başkanının konuşması hem kendi partisi, hem de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası milletvekilleri tarafından alkışlandı. Anlaşılıyordu ki Sıkı Yönetimin ilânı ve Adalet Bakam Mahmut Esat Bey tarafından Grupta bahsedilen din istismarım önleyici kanun ittifakla kabul edilecekti.

Nitekim, Muhalefet adına Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Genel Başkanı Kâzım Karabekir bizzat kürsüye çıktığında Hükümet görüşünü tamamile destekleyen bir konuşma yaptı. Karabekir hem âsileri lanetliyor, hem de dini âlet ederek halkı tahrike çalışmayı reddediyordu.

Söylediği şuydu:

"— Efendiler, dini âlet ittihaz ederek millî mevcudiyeti tehlikeye koyanlar lanete şayandır. Bu hareket vatan hiyanettir. Şunu cihan bilsin ki dışârda veya içerde herhangi bir tehlike karşısında bu vatanın evlâtları her vakit tek vücut halde, tehlikenin karşısına dikileceklerdir. Hükümetimize bütün kuvvetimizle müzahiriz. Bu itibarla Hükümetin bu husustaki izahatini ve tedbirlerini muvafık görüyoruz."

Meclis bu birleştirici ve yapıcı konuşmayı da, İktidarın ve Muhalefetin bütün milletvekillerinin iştirakiyle alkışladı. Gerçekten de o gün, tasanlar ittifakla kanunlaştırıldı. Adalet Bakanının teklifi, mevcut Hıyaneti Vataniye Kanununa bir madde eklenmesiydi.

Bu madde gereğince "Dini veya mukaddesatı diniyeyi siyasî gayelere esas veya âlet ittihaz etmek maksadıyla cemiyetler kurmak memnu" idi ve "Bu kabil cemiyetleri teşkil edenler veya bu cemiyetlere dahil olanlar vatan haini addolunacaklardı. Aynı zamanda "Dini veya mukaddesatı diniyeyi âlet ittihaz ederek devlet şeklini tebdil ve tağyir veya devletin emniyetini ihlâl veya dini veya mukaddesatı diniyeyi âlet ittihaz ederek her ne suretle olursa olsun ahali arasına fesat ve nifak ilkası için gerek münferiden ve gerek müçtemian kavli veya tahrirî veya fiilî bir şekilde veya nutuk iradı veyahut neşriyat icrası suretiyle harekette bulunanlar" da vatan haini sayılıyordu.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası bu maddeyi kabul etmekle kendi başına bir Damokles kılıcını asmakta olduğunu belki görüyordu, fakat o hava içinde böyle bir teklife hayır diyebilmesinin imkânı yoktu.

Gerçi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının programında "Efkâr ve dini itikatlara hürmetkarız" fıkrası vardı. Ama ayni tarihte, Anayasada da Türkiye Cumhuriyetinin dini İslâmdır" ibaresi bulunuyordu ve lâiklik henüz kabul edilmemişti. Onun için Karabekir ve arkadaşları bu yüzden bir derde uğrayacaklarım düşünmüyorlardı.

Fethi Beyin garip bir teklifi

Fethi Bey Hükümeti Meclisten arzuladığı kararları ittifakla geçirdikten hemen sonra, Başbakan garip bir harekette bulundu. O tarihte, Şükrü Kaya Dışişleri Bakanıydı. Fethi Bey onu Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına gönderdi ve Kâzım Karabekir Paşayı, Ali Fuat Paşayı -Cebesoy- ve Rauf Beyi -Orbay- Başbakanlığa davet etti. Bu sırada Ali Fuat Paşa, partisi teşkilâtıyla temaslarda bulunmak, hem de İstanbul'un siyasî havasım koklamak maksadıyla Başkentten ayrılmıştı. Karabekir Paşa ve Rauf Bey, yanlarına onun' yerine Dr. Adnan Beyi -Adıvar- aldılar ve davete icabet ettiler.

Fethi Beyin biraz üzgün, oldukça da perişan bir hali vardı. Ne söyleyeceğini, lâfa nasıl toplayacağını pek bilemiyordu. Nihayet, Karabekir Paşaya hitaben dedi ki:

"— Size, fırkanızı kendi kendinize dağıtmanızı tebliğe beni memur ettiler. Dağıtmazsanız istikbali çok karanlık görüyorum. Mutlaka kan dökülecektir."

Muhalefet partisinin liderleri bu sözlerden bir şey anlamadılar. Bu kadar kısa zaman içinde ne olmuştu? Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Halk Fırkası gibi Hükümete bir nevi güvenoyu vermemiş,

onun tekliflerini desteklememiş ipiydi?

Kâzım Karabekir Paşa kesin bir vaziyet aldı. Dedi ki:

"— Kanun dairesinde fırka teşkil etmek elimizdedir. Ama bunu dağıtmak elimizde olmayan bir şeydir. Hükümetsiniz. Her nevi kuvvetiniz, türlü vasıtalarınız vardır. Fırkamızı behemehal dağıtmak arzu ediyorsanız, onu yapmak elinizdedir."

Fethi Bey bu sert çıkış karşısında daha da bozuldu. Oldukça mahcup bir tavır takınarak:

"— Sizinle bu suretle konuştuğuma çok müteessirim. Bilirsiniz ki ben her türlü örfi muamelelerin aleyhindeyim. Fakat ekalliyette kalacağımdan korkuyorum" dedi.

Karabekir Paşa, Başbakanın ekalliyette kalmak korkusunu yersiz bulduğunu belirtti. Kendilerinin parti olarak. Doğudaki isyanı bastırmak için Hükümetin isteyeceği her şeyi memnuniyetle yapacaklarını söyledi. Meclisteki bir oylamada Halk Fırkasının mutedilleriyle Terakkiperver Fırkanın milletvekilleri pek âlâ çoğunluk sağlayabilirlerdi. Fethi Bey tekrar, bu talebin şahsen kendisi tarafından yapılmadığını, bunun kendisinden istendiğini tekrarladı.

Bu konuda Ali Fuat Cebesoy'un yaptığı açıklama bir garip taraf taşımaktadır. Cebesoy "Siyasî Hatıralarının II. Cildinde , bu vakayı naklettikten sonra şöyle den

"Kâzım Karabekir Paşa ile arkadaşları Fethi Beyin yanından ayrılmadan evvel Fethi Bey Şark isyanım bastırmak için başlanmış olan hareketin iyi inkişaf ettiğini ve yeni bir tedbirin alınmasına lüzum olmadığını söylemiş ve isyan mıntakası haricinde sükûn ve sükûnetten başka bir şey olmadığım sözlerine ilâve etmiştir."

Eğer Cebesoy yanılmıyorsa, Başbakanın bu tözleri, sadece Mecliste Verdiği izahatla çelişmemektedir» Aynı kamanda, Doğudaki gerçek durumu da biç aksettirmemektedir. Zira o günlerde Şeyh Sait kuvvetleri bölgeye hemen tamamiyle hâkim bulunuyorlardı.

Askeri harekâtı kimler tanzim ediyorlar?

Fethi Beyin Terakkiperver Fırkası liderlerine yaptığı teklifin kendisine, eğer telkin edildiyse, ancak Gazi Paşa tarafından telkin edilmesi kabildir. İsmet Paşa böyle bir telkini hatırlamamaktadır. Olayların cereyanına bakılırsa her iki şık da kabildir. Fethi Beyin bu davet için Şükrü Kaya'yı kullanmış olması, herhalde Başbakanın, Gazi'nin arkasından bir şeyler çevirmediğinin kesin delilini teşkil etmektedir. Muhtemelen Fethi Bey, böyle bir teklifi, yani partilerini bizzat feshetmeleri teklifini Karabekir'le arkadaşla-

SIKI YÖNETİM BÖLGESİNİ GÖSTERİR HARİTA

rına yaptığı zaman onların bunu kabul edeceklerini ummuş ve bu işe girişmiştir.

Nitekim aradan geçecek beş yılın sonunda, bu sefer kendisi "İkinci Parti"yi, Serbest Fırkayı kurup da olayların memleketi karışıklığa götürecek yön tuttuğunu ve duruma hâkim olmaktan çıktığım anladığında fesih kararım bizzat vermekten kaçınmayacaktır.

Belki de, 1923 yılının o soğuk şubat gününde, döküleceğini Muhalefet liderlerine haber verdiği kanın o kadar çok miktarda dökülmüş olması, tabiaten yırtıcı bulunmayan Fethi Beyin kararına tesir etmiştir.

Ama, askeri durum hakkında söyledikleri? Vakanın inanılması güç tarafı, asıl budur.

Zira, Meclisin o meşhur toplantısının akşamı, Gazi Paşa asker arkadaşlarım Çankaya'da topladı ve askerce görüşüldü. Yani, isyanın nasıl ve hangi vasıtalarla tenkil edileceği plânlandı. Toplantıda İsmet Paşa, Genel Kurmay Başkanı Fevzi Paşa ve İkinci Başkan Kâzım Paşa bulunuyordu. Çalışmalar en fazla askerî haritalar üzerinde ve gelen raporların ışığında cereyan etti. Bölgedeki normal kuvvetlerle, Sıkı Yönetim rejimi içinde, dahi,. Şeyh'in oynak birlikleriyle başa çıkmak imkânı yoktu. Yer yer aşiretler isyancılara katıldıkları gibi, muntazam birlikler içinde hangilerinin de karşı tarafa geçmeyeceğinden kesinlikle emin olmak kolay değildi. Önün için, o gece Çankaya'da hazırlanan plânın esasını şu husus teşkil etti: Asıl kuvvetler yetişip mevzie girmeden kifayetsiz kuvvetlerle geniş çapta taarruz ve takip hareketlerinden sakınılacaktı. Hedef, bölgeyi büyük birliklerle sarmak ve âsileri teslim almaktı. Bu arada hava kuvvetleri de harekete geçirilecekti. Yığmak tamamlanıncaya kadar Şeyh Sait'in taarruzlarına karşı kuvvetli mukavemet gösterilecek, bilhassa büyük merkezlerin âsîler etine geçmesi önlenecekti. Bununla kastedilen yer, bilhassa Diyarbakır'dı. Diyarbakır'ın politik bir önemi de vardı. Hayal edilen müstakil Kürdistan'ın başkenti olarak Diyarbakır düşünülüyordu. O gece Çankaya'da Gazi ve İsmet Paşalar, Diyarbakır düştüğü takdirde dışarda bir takım siyasi manevralara girişilmesi tehlikelini bahis konusu ettiler.

İki lider, olayın "karşı ihtilâl" mahiyetini ön plâna çıkarmakla beraber o bölgede bilhassa İngilizlerin, Cumhuriyetin başına dert çıkarmak sevdasında olduklarını da pek âlâ bitiyorlardı. Bu derdi ise, en iyi Kürt Meselesi açabilirdi. O bakımdan, Şeyh Sait kuvvetlerinin kendilerini fazla göstermelerini, spektaküler başarılar kazanmalarım da önlemek gerekiyordu.

Fransa'nın müsaadesi ve İngiltere'nin oyunu

Çankaya'da, Gazi ve İsmet Paşalarla komutanlar arasında yapılan toplantı. Doğu bölgesinde sadece Sıkı Yönetimin değil, onu takiben kısmi seferberliğin de ilânı neticesini verdi. Ayrıca olay yerine askeri birlikler de, başka yerlerden alınıp sevkedildi.

Bunların bir an önce yığınaklarını yapabilmeler: için trenle yollanmaları gerekiyordu. Güney hattı gerçi bizim malımızdı ama, tren Suriye topraklarını da katediyordu. Suriye, Fransa'nın mandası altındaydı. Bu hattan asker sevkettiğimiz zaman, durumu Fransa'ya bildirmek mecburiyeti vardı. Zira, Fransa ile olan anlaşma bu hattan, bir halde asker naklet' memizi yasaklıyordu: İngiltere'ye karşı olması halinde! Haber vermek zarureti oradan doğuyordu.

Fransa'da, bir Türk dostu, Edouard Herriot Başbakandı. Paris Hükümetine askerimizi Güney hattın: kullanarak Doğu bölgemize göndereceğimiz duyuruldu. Bu muamele Dışişleri Bakanlıkları arasında cereyan etti. Askerin İngiltere'ye karşı kullanılması bahis 'konusu değildi. Birliklerimizi topraklarımızın bir noktasından öteki noktasına geçirecektik.

Nitekim, Fransa hiç bir itiraz sesi yükseltmedi.

Fakat Paris'teki Büyük Britanya Büyük Elçisi Manidar bir demarş yaptı. Fransa Dışişleri Bakanlığına başvurarak bu nakliyat hakkında bilgi istedi. Aslında buna hakkı hiç yok değildi. Fransa'nın, izin verdiğini bildirirken bunların İngiltere'ye karşı kullanılmayacağı hususunda Türk Hükümetinden teminat aldığını İngiltere'ye duyurması gerekebilirdi. Nitekim Fransa Dışişleri Bakanlığı da böyle yaptı.

Meselenin o tarafı öylece bitti.

İngiltere'nin bu gayreti nereden geliyordu? İş, Musul'da yapılacak plebisitle ilgiliydi. İngiltere, plebisitin arefesinde, Türkiye'nin kendi Güney Doğu top taklarına hâkim bulunmadığını ispatlamak istiyordu. Bu suretle dünya kamuoyu Musul konusunda tesir altında tutulacaktı. Musul'da da kültlerin bulunduğu biliniyordu. Bizim topraklarımızda bir Kürt Dâvasını alevlendirmekle İngiltere şu inancı doğurmaya çalışıyordu: Türkiye kendi kürtlerini memnun edemiyor. Bu halde, daha başka kürtler onların idaresi altına nasıl verilebilir?

İşte, Fethi Bey Başbakan sıfatıyla Muhalefet liderlerine askeri durum hakkında "başka tedbire ihtiyaç yok, her şey yolunda" tarzında beyanlarda bulunurken gerçek vaziyet buydu. Başbakanın işi böyle alması ve daha başka bir olay Gazi'de "Bunun Fethi Beyle olmayacağı" inananı perçinleştiriyordu. Her şey gösteriyordu ki Fethi Bey gitmekte, ismet Pasa gelmektedir.

Gelecek yazı:

Bir telgrafın iki tefsiri

Gören GÖZ

GÜL-PERİ yazıyor

Kısmet olmayınca,.

Majesteleri'nin ülkesi İngiltere'de protokol, başka bir zarafet taşır. Cumhurbaşkanı **Sunay** ve eşinin Londra'yı ziyaretlerine ait program yapılırken de gayet zarif bir buluştan hareket edilmiş; Sunay ve eşinin gezecekleri bale okulunda, görecekleri bale temsillerinde mihmandarlığı Ninette da Valois'nın yapmasını istemişler. Ninette de Valois, Türk Balesine büyük emek veren bir kadın; İngiltere'de de bir bale otoritesi olarak tanınıyor.

Türkiye Cumhurbaşkaınna böyle bir mihmandar seçmek, doğrusu güzel bir davranış. Ninette de Valois da bu işe çok sevinmiş. Ama, aksilik bu ya, o günlerde, İskoçya'daki kardeşinin ölüm haberi gelmiş, hemen oraya uçmuş. Bu sefer, kaldığı otelde, bir zehirlenme yüzünden bay gın düşmüş. Az kalsın o da ölüyormuş. **Neyse** ki, hastahaneye kaldırmışlar ve iyileşmiş. Ama, Sunay ile birlikte gezmek, 8 kasımda aynı uçakla Türkiye'ye gelmek fırsatım kaçırmış. Oysa Devlet Balesi, Madam De Valois'nın yolunu bekliyor. Önümüzdeki ay, "Pagodaların Prensi"nin galası var. Koreografisi Türkiye'de yapılan bu güzel bale için ünlü balecinin fikri merak ediliyor.

Budaklı protokol

Sovyet İhtilâlinin 50. yıldönümü Ayrancılar'daki yeni Elçilik binasında büyük bit kalabalıkla kutlandı. Sovyetler'in resmî kabullerine, yeni binanın salonları bi le dar geliyor artık. Vaktiyle çok tenha bir şekilde kutlanan yıldönümlerini hatırlıyanlar, bu kalabalığı dış politikamızın yeni çizgileriyle mi, iç politikamızdaki gelişmelerle mi yorumlayacakla rını şaşırıyorlar. Galiba evsahipleri de biraz şaşırmışlar: protokol üstelerini epeyce budamışlar Elçilikte her zaman görmeğe alıştığımız kimseler yoktu bu sefer. İşin garibi, eski -Ürgüplü- ve bugünkü Başbakanlarla, Sovyetler Birliği'ne fiden bütün politikacılar da yoktu. Tabiî sena • törler grupu da değişmişti. Örneğin, Emanullah Çelebi çağrılmıştı. Hem de Özel sektörün temsilcisi olarak!

Yuvaya dönüş mü?

Suphi Gürsoytrak, İhtilâl sonrası özel yaşantısında da bir ihtilâl yapmış, eski ve cefakâr eşinden ayrılarak, İstanbul Amerikan Kız Koleji öğretmenlerinden Suna Kilici ile evlenmişti. Ama, ihtilalci eşi olmak kolay değil. Suna Kilci, Ankara'ya bile gelmedi. Suphi Gürsoytrak'ın hafta sonlarında İstanbul'a giderek yaşadığı balayı kısa sürdü. Ve geçenlerde de ayrıldılar.

Bu ayrılığın, yuvaya dönüş yolunu açacağı ümit ediliyor. Doğrusu, yakışığı da bu! Özel yaşantılardaki ihtilâller her zaman 27 Mayıs kadar başarılı olmuyor. Biraz da statükocu olmak gerekiyor!

Ooo, günaydın!

Geçenlerde İsveç'te, iki karı-koca durum değiştirdiler diye yer yerinden oynamış, İsveç basını yalnız .bu olaydan bahsetmiş, Milliyet gazetesi de bu haber ve resimleri sayfalarına aktarmıştı. İstanbul sosyetesinin naylon grupları ile başkent sosyetesinin meşhur, transfercileri, İsveçlileri çok gerilerde buldular. Çünkü böyle "durum değiştirme"ler onlar için çok olağan. Örneğin, İstanbul'daki "Nay lon grup"un kadınları birkaç defa soyadı de-

İSTANBUL SOSYETESİNDE BİR KARMA — (Soldan sağa) Selâhattin Beyazıd, Ulviye Bengisu, Sahir Kurutluoğlu, eşi Hadiye Kurutluoğlu, Aysel Madra bir yemekte. Sosyetedeki Avrupa trafiği yüzünden grupların kadrosu tabiî biraz değişti. Selâhattin Beyazıd Londra'daydı. Döndü Madra da çıktığı Avrupa yolculuğundan yeni döndü. Kurutluoğlu ise, av mevsimi yüzünden sosyetik hayata veda etti.

MODA — Manken Deniz Adanalı, başkentlileri son defa, Butik İstanbul'un Bulvar Palastaki defilesinde selâmladı. Yalanda İzmir'e , gidiyor. Niyeti, İzmir'e yerleşmek. Kararın nasıl bir sonuç vereceğini merak edenler var. Merak edilmesin, İzmir güzel yerdir. Deniz Adanalı sağdan üçüncü başkentli arkadaşlarıyla.

ğiştirdiler; Dışişlerindeki.bazı kadınlar, küçük birer memur eşiyken sefire... oldular; sefireler memleket değiştirdiler de hiç kimse yadırgamadı bile. Anlaşılan İsveç,-naylon çağını yeni yaşıyor!

Beri yanda, Dışişlerinde yeni bir transferden bahsediliyor. Gezegen bir diplomatımızın eşi, üçüncü evliliğine hazırlanıyormuş. Ama, söylentiye inanmak kolay değil. Çünkü Dışişleri geleneklerine göre, kadınlar hep yukarıya bakar, aşklar hep elçilik seviyesinde döner. Ters orantılı bir transfer geleneklere aykırı olduğa için, bu, herhalde bir yakıştırmaca olsa gerek.

İlginç bir karşılaşma

Genel Kurmay Başkanı Tural'ın eşi, İstanbul'da öğretmen. Bayan Tural, öğrencilerini bırakıp da Ankara'ya bile gelemiyor. Öğrencileri de kendisini çok seviyor, verdiği ödevleri büyük bir dikkatle yapıyorlar.

Geçenlerde, Atatürk'ün ölüm yıldönümü münasebetiyle verdiği ödevler de iyi hazırlanmıştı. Özellikle birini, öğretmen çok beğendi. Bu ödeyin " hazırlanmasında evde bir yardımcının bulunup bulunmadığını merak etti. Öğrenci de, anneannesinin yardım ettiğini, söyledi. Anneanne, Tezer Taşkıran'dan başkası değildi.

Yakında birgün, öğretmen Bayan Tural'la anneanne Tezer Taşkıran bir çayda buluşup, Atatürk üzerine daha derin bir sohbete dalmağa hazırlanıyorlar.

Çalınsın sazlar..

İstanbul sosyetesi, düğün havasında. Esen Çiftçi ile Ömer Tığrak'ın düğünü biraz gecikecek gibi. Ama, Mevhibe Cemali ile Tuğrul Demir bu hafta evleniyorlar. Göztepeli gençkızlardan Leylâ Türsan, geçenlerde evlendi. Dr. Halil Arpacıoğlu ile eşi, kızları Zeynep Arpacıoğlu'nun nişanını; Fahir Çelikbaş da Evin Çelikbaş'ın nikâhını kutladılar.

Bu saadet zinciri daha da uzayacağa benzer. Kadriye Dicleli de kızının çeyizini hazırlamakla meşgul, Yakında onlarında düğünü var. Ardından, Vehbi Koç'un kızı Suna Koç, İnan Kıraç ile evlenecek. Ama onlar, törenden hoşlanmıyorlar.Aile arasında bir nikâhtan sonra dostlarını evlerinde veya başka bir klüpte karşılamayı düşünüyorlar.

Sosyete düğün havasında olunca, terziler de tabu, harıl harıl gelinlik yetiştirmeğe uğraşıyor - lar. Muallâ, Lûtfiye Arıbal ve Tomris, kasım ayı gelinlerini süslemekle meşguller.

Güzel rastlantılar

Faize Kuhar'ın, Cumhurbaşkanı Sunay'ın Paris'e gittiği günlerde Paris'te bulunduğunu, Bn. Sunay ile beraber alış-veriş ettiğini duyanlar, acaba Londra'ya da birlikte mi gitti, diye merak etmişler. Modaevine telefon edip soruyorlarmış. Faize Kuhar'ı bulamadıkları için de, "tamam, gitmiş" hükmüne varıyorlarmış. Fakat, yanlış!

Sosyete Bilmecesinin geçen sayıda sorulmuş olan üç sorusundaki şahısların adları aşağıdadır:

1 — Jale Hacıbekir (Şimdi Akhisar'da)
2 — Şermin Seynur (Şimdi Kontes Montoban)
3 — İhsan Sabri Çağlayangil

Gül-Peri'nin, sosyete edebiyatım yakından takip edenlere bu hafta sorduğu üç soru karşı sayfadadır.

Faize Kuhar, telefonlara cevap vermedi ama, Londra'ya da gitmedi. O günlerde İstanbul'daydı. Taksim'de açmağa hazırlandıkları yeni bir butik için kardeşi Sevim Baban'a yardım ediyordu. Paris yolculuğu ise güzel bir rastlantıdan başka bir şey değildi. Bu raslantıdan iki taraf da hoşlanmıştı. Bn. Sunay'ın elbiseleri ve tuvaletleri Faize Moda. salonunda dikildiği için bazı kumaş ları beraber seçtiler. Faize Kuhar, Paris'i iyi tanıdığı için, Bn. Sunay'ın istediklerini kolay buldu, ona güzel ve ucuz Şapkalar aldı. Aynı şapkalar, bir toptana yerine, tanınmış bir şapka salonundan alınsaydı, kimbilir kaç para ödenirdi!

Konser ziyafeti

Türk bestecileri. Devlet Konser Salonunda, başkentli müzikseverlere güzel bir ziyafet çektiler. TRT'nin yarışmasında ödül alanlar, yurdumuzun gerçek sesini duyurdular. Konser sonunda, alt' salonda içkiler içildi, eserler üzerine tartışmalar yapıldı. Faruk Güvenç ortalarda hiç görünmüyor, gölgede kalmaktan hoşlanıyordu ama, TRT yarışmasında büyük emeği olduğunu herkes biliyor artık.

1 — *İkinci evliliğiyle Dışişlerinin meşhur transfer geleneğini bozan kadın, kimdir?*

2 — ***Bıçakla yelkeni aynı aynı ustalıkla kullanan, "ikisinde de meşhur, yakışıklı bekâr kimdir?***

3 — ***Başkent sosyetesinin biri AP'de, öteki CHP de, biri Washington' da, öteki Türkiye'de olan zıt kızkardeşleri kimdir?***

Eserler arasında alkış rekorunu, Ferit Tüzün kırdı. Tüzün, bu beste uğruna nişanlısından bile ayrılmış . ama, yalnızlığının da, üzüntülerinin de: karşılığım bol bol aldı.

Renkli bir kokteyl

Senato Başkanı İbrahim Şevki Atasagun ve eşi, Parlâmentonun açılısı münasebetiyle Senato üyelerine bir kokteyl verdiler. O gün, Türkiye Çekoslovakya maçı vardı. Maçsever senatörler kokteyle gelmediler. Bakanlar Kurulundan da çok az kişi, daha doğrusu yalnız Ahmet Topaloğlu vardı. Kabine toplantısında Kıbrıs meselesi görüşülüyor, kokteyldeki bazı gruplar da bu konudaki gelişmeyi tartışıyorlardı. Tabiî senatörler grupundan Şükran Özkaya'nın grup dışında bir görünüşü vardı. Günseli Özkaya ise, fes biçimi mor bir şapkayla dikkati çekiyordu. Sırrı Atalay, Hıfzı Oğuz Bekata, Fikret Turhangil, Mebrure Aksoley, Şeref Kayalar, Fethi Tevetoğlu, Nuri Ademoğlu, Adil Ünlü, Sami Küçük, Selâhattin Özgür'ün de bulunduğu kokteylin balayı havasını, Meclisin yeni damadı Nurettin Ok ile eşi veriyorlardı. Senatörler, AP'nin yeni gelinini çok beğendiler. Beyaz brokar elbisesi ve mantosuyla akşamın en modern kadını Bn. Ok'tu.

Yanda kalan balayı

Geçen yaz Paris'te evlenen Günseli Kavur (eski Fenmen) ve Ergun Sav çiftinin balayı Afrika'da devam edecek. Ergun Say, NATO'daki görevinden ayrılıp Lagos'a gidiyor. Günseli Sav ise arada Ankara'ya dönmek zorunda kaldı. Çünkü, ilk evliliğinden olan çocuklarını Lagos'a götüremiyor.

Paris'e giden gelin Ankara'ya çok şık ve güzel döndü, ama, gözlerinde bir hüzün vardı.

DÜĞÜN HAZIRLIĞI — Kadriye Dicleli, biricik kızı Gaye'nin gayesine ulaşması için kollan sıvadı. Yalanda düğününü kutlayacaklar. Dostları, bu düğünde, Kadriye Dicl'eli'nin, en güzel Diyarbakır halaylarım çekmesini bekliyorlar. Eh, insan, biricik kızını gayesine ulaştırmak istedi mi, herşeyi göze almak zorundadır. Ama, Kadriye Dicleli'den Diyarbakır halayları bekleyen dostları, herhalde kendisini bu konuda yalnız bırakmıyacaklardır. Malûm ya, halay bir ekip işidir. Bu yüzden düğünün folklor gösterisi halini alması da mümkündür

Yol göründü!

Yakışıklı, genç diplomat İlhan Bakay ve eşi, nihayet Almanya'ya, Essen Başkonsolosluğuna gidiyorlar. İlhan Bakay'ın dış göreve çıkma zamanı çoktan gelmişti ama, nedense çok geciktiriliyordu. Dışişleri geleneklerine uygun, olarak Ankara garında uğurlanırken, üzüntülü günleri geride bırakmış görünüyor, tersine, Ankara'da bu kadar uzun kaldıktan sonra ayrılığın daha güç geldiğini söylüyordu.

Giden ve gelen

Büyük Meydan Sahne' sinde hep aynı tipleri seyretmekten bıkanlar şimdi, "Söyle, kimsin" adlı bulvar komedisini koşuyorlar. Aysun Oğuzutku bu oyundan ayrılınca, yerini, tiyatroyla mankenliği birarada götüren Esin Avşar aldı. Avşar, güzelliğiyle sahneyi gerçekten dolduruyor.

Gocunulan oyun: POLİSLER

"Polisler". Yazan: Slawomir Mrozek. Uy gulayan: Sermet Çağan, Tiyatro: Gen-Ar

"polisler", ilk önce Ankara'da, Devlet Tiyatrosu'nda sahneye konmuş, hemen ardından da kaldırılmıştır. Bir tiyatro oyunundan bu kadar korkulmasının sebebi neydi 'acaba? Yoksa ilgililer, oyunda anlatılan ülke ile Türkiye arasında bazı benzerlikler mi yakalamışlardı? Bilinmez.

Mrozek "Polisler"de bir polis devletini ele alır. Diktatörlükle yönetilen bu ülkede jurnalcilik ve baskı o dereceye varmıştır ki, cezaevlerindeki tutuklu sayısı birtek kişiye düşmüştür. Bütün yurtta korkunç bir sessizlik, eşine az rastlanır, bir boyun eğme görülmektedir. Zorbalar için ideal bir sonuç değil mi? Ama aslında bu noktada çağdaş bir trajedi başlamaktadır. Zıt güçlerin çalışmasıyla kurulan denge bozulmaktadır. Çünkü, zıt güçlerden biri -dış gök rünüşte de olsa- yokedilmiştir. O tek tutuklunun da serbest bırakılmasıyla denge tamamen altüst olacak, bütün polis örgütü varoluş nedeninden, yoksun kalacaktır. Diyalektik kuruluşa göre, o ülkede polis örgütünün Varlığını sürdürmesi için, suç işleyen yurttaşların, tutukluların, hiç değilse bir tek tutuklunun bulunması, vazgeçilmez bir zorunluluktur. Oysa polis örgütü, başındanberi, kendini vareden gücü yoketmeye çalışarak, kendi kendisiyle çelişmeye düşmüştür,

Sonunda ulaştığı başarı, kendi sonunu da birlikte getirmektedir.

Yorum ve oynanış

Oyun, Sermet Çağan'in tutarlı ve genellikle doğru yorumu içinde oynanıyor. Her türlü aşırılıktan uzak, ölçülü oyunuyla Ali Yalaz başta geliyor. Yalaz, durumu gören ve çözüm yolu arayan gerçekçi bir komiser çiziyor.

Komiser Muavini rolündeki Tuncer Necmioğlu'nun durumu ise daha değişik. Onun da, görev tutkusuyla şartlanmış bir polisin iç çelişmelerini yansıtması gerekmektedir. Oyunun düğümü olan değişim, onun düşünmeye hiç alışmamış kafasında ortaya çıkıyor. Necmioğlu'nun biraz vurgulu, biraz aşırı oyununda tedirginlikler ve sezgilerle başlayıp gitgide bilinçli bir aydınlığa kavuşan düşünme eylemi adını adım izlenebiliyor. Şevket Altuğ, sahne sevimliliğine ve rahatlığına dayalı bir oyun çıkarıyor. Rolünü açıklamak için çaba göstermiyor. Altuğ"un oyunu gibi Çağan'ın rejisi de, yazarın bulanık ve belirsiz bıraktığı noktalan aynı iki-yönlülükte tutarak yorumlamaktan, bir kabule varmaktan kaçınıyor. Suna Keskin'in oyununda sıcaklık, sevimlilik eksik. Aras ören de tersine fazla sevimli.

Bununla birlikte oynanış bütünüyle başarılı. Belirli bir ortalamanın çok üstünde .

S. GÜNAY AKARSU •

Özlemi çekilen değişiklik

"Güçlü". Yazan: August Strinaberg. Çeviren: Ülkü Tamer. Sahneye koyan: Nuri Altınok.

"Matmazel Julie". Yazan: August Strindberg. Çeviren: Aziz Çalışlar. Sahneye koyan: Nuri Altınok. Tiyatro: Oda Tiyatrosu

Açıldığından 12 dakika sonra **per*** de kapandı. Küçük salondan **tek** alkış yok. Oysa, "Güçlü" oynanıp bitmişti. **Üstelik** iki genç oyuncu -Tülay Artuk ve Elvan Özak-, bu kısacık zamana başarılı **bir** oyun sığdırmak ustalığım göstermişlerdi. O halde, seyirci niçin alkışlamıyordu?

Salondakiler, bir perdelik bile olsa, bir oyunun bu kadar **kısa** sürmesinin şaşkınlığı içindeydiler. Yoksa, kötü oyun ve. oyuncuyu bile alkışlamak **nezaketini** bir gelenek olarak sürdüren Ankaralılar mutlaka alkışlarlardı.

Seyirciler bu sahne - salon kopukluğunun başka nedenleri bulunup bulunmadığını düşünürlerken perde, Strindberg'in ikinci oyunu "Matmazel Julie" üzerine açıldı ve Christine, kendisini iğfal eden uşağı Fean'm uzattığı ustura ile intihara giderken kapandı. Geleneksel alkış, perdenin birkaç **kez** açılıp kapanmasına kadar sürdü.

Birinci oyundaki sahne - salon kopukluğunun böylesine kısa bir zamanda ve gene bir Strindberg'in oyunu üzerinde yeniden kurulusu insanın kafasında büsbütün bir problem olup çıkıyor. Strindberg'in "Güçlü"sünü alkışlamayanlar, bir saat sonra "Matmazel Julie"sini acaba neden alkışladılar? Bu davranışta ölçü gerçekten "beğeni" midir? Yani "Güçlü'yü beğenmedikleri için alkışlamadılar da, "Matmazel Julie'yi beğendikleri için mi alkışladılar?

Buna, "Hayır" demek gerekir. Üstelik, bu çelişik davranışı gösteren seyirciden ve her Od oyunu oy. nayanlardan yana çıkarak...

Evet, ortada bir terslik .var. Bu terslik. Oda Tiyatrosunda yapılan işten geliyor. Hemen denilecek ki, "Terslik neresinde? Avrupa'daki oda tiyatroları da, oda oyunları türüne giren eserleri oynarlar. Bunların en güzel örneklerinden biri olan Matmazel Julie'yi de sık sık sahneye koyarlar".

Sözü edilen terslik, işte bu "hazır-doğru" cevaptadır!

Sadece Ankara'da, toplam 2702 koltuklu beş tiyatroya sahip Devlet Tiyatrosu, bunlara 65 koltuklu minik bir tiyatro daha eklerken, Türkiye'nin şartlarım hiç düşünmemiştir. Yetkililer, bu yeni tiyatroya bir başka nitelik ve öz kazandırmak endişesini duymamışlardır.

İki Strindberg oyununda sahne salon ilişkisi üzerinde durulunca, ortaya bu sorunlar çıkmaktadır. 65 koltuktu bîr salonu büyük tiyatro seyircisine açık düşünmek eğer halkçılık sayılıyorsa, bu, sonuçsuz bir halkçılıktır. Yok, tiyatronun yeni bir türüne alıştırmak amacı güdülüyorsa, o da sonuçsuzdur.

Yararlı olmanın yolu

Ne mi yapılabilir? Meselâ bu tiyatro, bir deneme sahnesi olarak kullanılabilir ve büyük yararlar sağlanabilir. Sonra, yeni oyun yazarlarının, genç rejisör ve oyuncuların en cesur denemelerini yaptıktan bir tiyatro lâboratuvarı olabilir. Bunun, tiyatro amatörleri, geleceğin oyun yazan ve oyuncusu olacak olan özel bir müşterisi vardır. Bu arada, okunma sırası bekleyen oyunlar, sahneye bir eser koymak için sıra bekleyen genç tiyatro adamları, değişik bir oyun tarzı düşünen oyuncular da gün ışığına çıkmış olurlar. Oyun biter ve denemeyi vapanlarla seyredenler tartışırlar. Birbirlerini karşılıklı eğitirler. Böylece, o ölü sahne - salon ilişkisi bir değişik anlam kazanır. Kısaca, Türk Tiyatrosu canlı, hareketli bir çekirdeğe kavuşur. Hem de, geleceğe güzel meyvalarını verecek olan bir çekirdeğe,..

Oda tiyatrosunda böyle bir değişikliğin özlemini çeken tiyatro amatörlerinin, oyun yazan, oyuncu ve genç tiyatro adamlarının çoğunlukta olduğuna inanmakta rayda var.

SELMA TÜKEL •

"MATMAZEL JULIE"NİN TRİOSU
Alkışın nedeni ne?.

TÜLAY ARTUK VE ELVAN ÖZAK "GÜÇLÜ'DE
Alkıssızlığın nedeni ne?

S
i
N
E
M
A

"DEVLERİN İNTİKAMI'NDA YERLİ KOVBOYLAR
İmamın aldığı haraç

Bir film çevriliyor

Yer, Eskişehir. Mekân, otellerden biri Mevsim, kış başlangıcı. Saat, sabahın 5'i. Kapılara güm güm vuruluyor. Yataktan fırlayan, soluğu koridorda alıyor. Koridorlarda bir koşturmadır, bir gürültüdür gidiyor. Havada bir emir dolaşıyor:

"— Çabuk olun, çabuk olun, çabuk!"

Otelin içi, hava saldırısına uğranılmışcasına birbirine girmiş. Uzun koridora bakan kapılardan birerli ikişerli çıkıyorlar: İşte, Fikret Hakan, Kartal Tibet, Zeynep Aksu, Tanju Gürsu, Erkut Taçkın... Erkut Taçlan mı? Yani, şu şarkıcı ye-ye'ci Erkut Taçkın mı?

Yıldızların hepsi de birer karış sakallı ve "evlere şenlik" kılık - kıyafetli. Kartal Tibet, resimli romanlardan fırlamış gibi. Başında uzun saçlı bir peruka; belinde, bacaklarım döven bir kılıç. Belki bin yıl öncesinin kıyafeti.

Merdivenleri koşarak iniyor, avluda bekleyen minibüse doluşuyorlar. Minibüs hemen hareket ediyor.

Onbeş dakika sonra ortalık süt limandır. Otel yeniden uykuya dalmıştır.

Bir batında 2 film!

Aynı günlerde Eskişehir'de, iki ayrı film ekibi iki ayrı film çekiyordu: Birincisi Suat Yalaz'ın ünlü "Karaoğlan"ı, öbürü Feyzi Tuna'nın "Devlerin intikamı". Her iki filmde de önemli unsur, "at"tı. Bu yüzden ekipler, atların bol olduğu -Çifteler Harasına yakınlığı yüzünden olacak- rivayet olunan Eskişehir'i seçmişler ve gelip, şehirde karargâh kurmuşlardı. Her sabah, şafaktan önce yollara düşüyor, şehrin çok uzağında dağ başlarını mekân tutuyor ve güneşle birlikte çalışmalarına başlıyorlardı.

"— Çabuk olun, çabuk olun, çabuk!"

Çekim boyunca bundan başka söz duyulmuyordu. Herkes, arkasından atlı kovalıyormuş gibi çabuk olmaya, elini çabuk tutmaya, yapacağını çabuk yapmaya mecburdu. Çünkü her geçen saniye, para demekti.

"Devlerin întikamı"nı çeviren ekip daha telâşlıydı. Çünkü, "Karaoğlan" ekibi alabildiğine geniş ve açık arazide çalışırken, bu ekip bir köyü seçmişti. Hikâyeye göre, filmin kahramanları -Fikret Hakan, Tanju Gürsu ve Erkut Taçkın- bu köye gelecekler, kötü adam -Erol "Taş- onları baskınlayacak ve aralarında kıyasıya bir silâhlı çatışma olacaktı.

Brodüksiyon âmiri, yüzünden düşen bin parça, çıkageldi.

"— Köylüler çalışmamıza İzin vermiyorlar.." dedi.

Köyün imamı, prodüksiyon âmirini bir köşeye

çekmiş, "köyümüzde çalışmanıza izin vermemiz bir şarta bağlı" demişti. Amir, şartın ne olduğunu sorunca da, "Bizim köy fakirdir. Filmcilerse zengin. Camimiz yarım kaldı. Cami Yaptırma Derneğine birkaç kuruş bağışta bulunursanız, peki deriz size" cevabım vermişti.

Köy ile Eskişehir'in arası 75 kilometreydi. Geri dönülemezdi. Yeni bir köy aranmaya kalksalar, dünyanın vakti kaybolacaktı.

Rejisör, oyuncular, prodüksiyon Âmiri biraraya geldiler. İmamın teklifini konuştular. Köyde, perişan bir okul binası vardı. Rejisör,

"— Camiye değil, okula yardım ediyoruz.." dedi.

İmam bozuldu, okulun öğretmeni sevindi.

Film içinde film

"**D**evlerin İntikamı", yalın bir köy hikâyesidir. Malının mülkünün miktarını "hükümetin bile bilmediği" Kerim ağa, -Erol Taş-, köyündeki yanaşma Mehmed'in yavuklusu Senem'e göz koyar, ne pahasına olursa olsun, kızla evlenmek ister. Erol Taş'a -Kerim ağa- karşı direnen iki sevgili -Zeynep Aksu ile Tugay Toksöz-, sonunda kaçmaya, başka bir diyara gidip orada yerleşmeye karar verirler. Ağa, burnundan kıl aldırmışa döner. Hemen üç azılı haydut -Fikret Hakan, Tanju Gürsu ve Erkut Taçkın- kiralar ve ardlarına düşürür.

İşte o gün, öğleden sonra, bir su kenarında, üç haydutun iki zavallı âşığı ele geçirişi filme almıyordu. Rejisör, ne yapacaklarını herkese anlattı. Herkes, vaziyetini aldı. Zeynep Aksu ile Tugay Toksöz, akarsuya eğildiler, beklediler. Fikret Hakan, Tanju Gürsu ve Erkut Taçkın da onları -sözde- baskınladılar.

Toksöz'ün Hakan'a âteş etmesi ve yaralaması, bunun üzerine Hakan'ın da kızıp, Toksöz'ü öldüresiye dövmesi gerekiyordu. Hakan bu tür işlere alışkındı ama, Toksöz değildi.Titriyordu. Kırma tüfeğini aldı, ateş etti. Hakan, yaralandı! O hınçla, Toksöz'ün üzerine yürüdü, başladı zavallıya vurmaya. Toksöz, bir yandan kendini sakınıyor, bir yandan da Hakan'a yalvarıyordu:

"— Yavaş Fikret, sıyırtmaca vur yahu!"

Hakan ise,

"— Eğ başını, sağdan vuracağını şimdi... Düş, düş, kapaklan! Üzerine çullanacağım. Düş ulan!" diyordu.

Zavallı Toksöz kendini yere **attı.** Hakan yine yatışmadı, Toksöz'ü kaptığı gibi doğru akarsuya sürükledi. Toksöz bar bar bağırıyordu:

"— Hey, Feyzi, stop de Tan! Anam kovalandı, perişan oldum yahut"

Oyuncular bir defa havalarına girdiler mi ayırmak yersiz olur diye düşünen rejisör Feyzi Tuna aldırmadı,

"— Devam!." diye bağırdı.

Bereket, film sessiz çekiliyordu. Yoksa bu konuşlan duyan seyircilerin kahkahadan yerlere yatmaları işten bile değildi.

"Ölen ölür, kalan sağlar.."

Ekip sesini kesmiş, ne olacak diye bekliyordu.

Hakan, Toksöz'ü akarsuyun başına getirdi, Suya batırdı, başından da bastırdı ki, oğlancağız hiç soluk alamasın diye. Uzun bir süre geçti. Herkes, rejisörün "Stop!" diye bağırmasını bekliyordu. "Stop!" geldi ama, neden sonra!

Hakan doğruldu, Toksöz kalakaldı.

"— Yahu, bakın, çocuğa birşey olmasın sakın?"

Olan olmuştu. Toksöz, baygın, sudan çıkarıldı, sunî teneffüsle güç kurtarıldı. -

Aynı gün, çekim yerinde bir ikinci belâ daha dolaştı. Toksöz'ün işini böylece bitirdikten sonra üç haydut, Zeynep Aksu'yu alacaklar» ite - kaka götüreceklerdi. Rejisör, mizanseni anlattı. Buna göre, Toksöz'ün üzerine kapanan Aksu'yu Tanju Gürsu atının üzerinden eğilip alacak ve bir süre öyle yürüyecekti.

"— Başla! Motor!"

Kamera çalışıyordu.

Tanju Gürsu atının başım çevirdi, Zeynep Aksu'ya doğru geldi, kızı köylü entarisinin yakasından kavradı ve kaldırdı.

"— Sürükle şimdi Tanju! Sürükle kızı!."

Gürsu, söylenileni aynen yaptı. Başladı kızı atının ardı sıra sürüklemeye. Derken Zeynep Aksu, çığlığı bastı:

"— Annecim, annecim, öldüm! Yetişin!"

Meğer kızcağız, Gürsu'nun atının ayaklan altına girmişti.

Yetişip kurtardılar. Zeynep Aksu'yu perişan eden atın ayaklarından çok, geçirdiği korkuydu. Kız, korkudan ölmüş bitmişti.

Buna rağmen, işi hemen paydos etmediler. Zira geçen her saniye, para demekti Aksu'yu minibüsle şehre yolladılar. Çekim devam ediyordu:

"— Hadi bakalım çocuklar! Şimdi de takip sahnesini çekiyoruz. Fikret, Tanju, Erkut, atlarınıza!"

MUZAFFER A. ESİN •

TÜRK HOLLYWOOD'UNDAN BİR SAHNE

Bir koltukta iki karpuz

SPOR

MİNDER GİTTİ, KAVGA BİTMEDİ

GEÇEN DEFA OMUZLARDA TAŞINANLAR
Bu seferki netice: Rezaleti

Atletizm, Basketbol, Futbol, Voleybol ve en son olarak da tek umut bağlanan spor dalı Güreşte ulurlararası alanda umduğumuza bulamamış olmamız, spor toplumunun gözlerini bu spor üzerine çevirdi. Aslında, iki grupa ayrılmış olan Güreş yöneticilerimizin çekişmeleri ve beklenmedik anlardaki çıkışlarıyla son zamanlarda Güreş, günün konusu haline gelmiş bulunuyordu. Ancak, Yeni Delhi'deki başarısızlık, yalnız güreşçilere umut bağlayan toplumumuzu fazlasıyla üzdü, fazlasıyla bu konu üzerine yöneltti. Türk Güreşi, Yeni Delhi'de yapılan 10. Dünya Serbest Gürek Şampiyonasında gerçek gücünü yitirmiş olarak görünür, spor toplumu bu başarısızlığın üzüntüsünü duyarken, Güreş yöneticileri de daha Şampiyonanın sonucu belli olmadan, çekişmek içki kolları sıvadılar.

Dünya Serbest Güreş Şampiyonasının sonucu ne olursa olsun, Güreş yöneticilerimiz arasında bir çekişmenin başlıyacağı, geçen hafta bu sayfada belirtilmişti.

Kriz geçiren grafik

Türk Güreşinin bugün üzerinde durulacak başlıca sorunu, güreşçilerimizin durmadan değişen başarı grafiğidir. Bu grafik, başka hiçbir ekipte rastlanmıyacak düşüş ve yükselişler göstermektedir. Örneğin 1960 Roma Olimpiyat Oyunlarında Türk Güreşi, bütün uluslara üstünlüğünü kabul ettirmiş, ezici bir şampiyonluk elde etmiştir. Dört şampiyonluk ve iki ikincilikle Rusya'yı 12 puan geride bırakan Güreş Millî Takımımız, aradan altı ay geçmeden, Yokohama'daki Dünya Şampiyonasında büyük bir hezimetle karşılaşmıştır. Mustafa Dağıştanlı'nın dışında, Roma Olimpiyatlarının ekibiyle Yokohama'ya giden güreşçilerimiz, ancak beşinci olabilmişlerdir. Bundan sonra da, Güreşteki başarı grafiğimizde iniş ve çıkışlar başlamıştır.

Güreşteki çekişmenin öncülerinden biri kabul edilen Hasan Bozbey, Dünya Serbest Güreş Şampiyonasının sonuçlanmasından sonra şöyle dedi:

"— Bütün spor dallarında bir iniş - çıkış olabilir. Ancak, bu inişçıkışın böylesine anormal olması üzerinde durulmalı, bunun nedenleri araştırılmalıdır. Güreşi bilen herkes, Türk Güreşi için faydalı olacaktır. Benim, şahıslarla mücadele etmiyeceğim bilinmelidir."

Çeşitli federasyonlarda yıllarca görev alan, son olarak Cihat Uskan Federasyonunda da çalışan, fakat kısa bir süre önce, teklif edilen görevi kabul etmeyen Hasan Bozbey, kendisinin bugüne kadar yanlış anlaşıldığından şikâyetçidir.

Bozbey, Federasyon Başkanlığı konusuyla ilgili soruya şu cevabı verdi:

"— Ben, hiçbir zaman, Güreş Federasyonu Başkanlığı için mücadele etmedim, etmiyeceğim de!.. Ancak, görev verildiği takdirde, şartlara göre, kabul edebilirim."

Ama Bozbey'in böyle düşünmesine karşılık, Cihat Uskan'ın karşısındakiler mücadele bayrağını açmış bulunuyorlar. Federasyon Başkanlığı için adayları ise, Hasan Bozbey'dir.

NACİ ERTEZ •

YÜRÜYÜŞ

Yavaş yürü, hoş yürü..

1966 yılı ekim ayında Amerika: Şehirciler, 600 metreden fazla yürüyüşün zararlı olduğunu, bu sebeple, şehirlerin buna göre yapılması gerektiğini söylemektedirler. İnsanlar, işlerine gidebilmek için 600 metreden fazla yürümek korunda kalmamalıdırlar.

Ayni yılın ayni ayında Almanya: Bir filozof - sanayici, memurları en iyi etkiliyecek silâhın yürümek olduğunu iddia etmektedir. Hem de, 600 metreden fazla...

Filozof - sanayici, bu amaçla, gelecek İş toplantısının, şirketin yakınındaki bir tepede yapılmasını kararlaştırır» Şirketin yöneticilerine birer zarf verilir. Zarfın içindeki pusulada, "Toplantı yerine Bay X ile birlikte yürüyerek geleceksiniz" denilmektedir.

Sanayiciler, ikişer ikişer yola düzülürler.

Yapılan toplantı, başkanlarının belirttiğine göre, şimdiye kadarkilerin en verimlisi olmuştur.

Bu durumda kim haklıdır? Şehirci mi, yoksa sanayici mi? Elbette ki ikisi de... Çünkü, ikisinin de sözünü ettiği yürüyüş, başka yürüyüştür. Bütün mesele, yürüyüşün ritminde ve yapıldığı yerdedirİ İyi yürümek için, insan rahat olmalı, kendini zamanla kısıtlanmış hissetmemelidir. Üstelik, rahat ayakkabılar ve temiz bir bava da şarttır. Bu yürüyüş, şehirlerde her gün yapılan endişeli yürüyüşten tamamen farklıdır. Kalbin çalışmasını düzeltir, kan dolaşımım hızlandırır, cildi güzelleştirir.

Bütün mesele, mesafeyi iyi ayarlamaktadır. Faydalı bir yürüyüşün mesafesi İnsandan insana ve 40 kilometre ile 600 metre arasında değişmektedir.

FUTBOL

Zincirin son halkası

Türkiye — Çekoslovakya millî futbol karşılaşmasının 0-0'lık skoru, Türk Futbolunun son yıllar içinde geçirdiği evrimi yansıtmak halamından önemlidir.

Bundan iki yıl önce Ali Sami Yen'de yapılan karşılaşma, Türk takımının 6-0 yenilgisiyle sonuçlanmış, saha ve seyirci avantajına rağmen bu açık farklı yenilgi, Türk futbol tarihine çok karanlık bir sayfa olarak geçmişti. Maç boyunca seyirci, kendi takımım ıslıklıyor yuhalıyordu. Oyunun sonlarına doğru ise binlerce kişi, hakemin bitiş düdüğünü beklemeden, stadı terkediyordu.

Bu hazin tablo ve açık farklı yenilgiden sonradır ki Türk Milli Takımı ile ilgili köklü bir reform kaçınılmaz hale geldi. Yöneticiler, "bundan daha kötü bir sonuç alınamaz ya.." diyerek, ötedenberi tavsiye edilen, fakat uygulamaya kimsenin cesaret edemediği değişikliği yapmak zorunda kaldılar. Millî Takım, yabancı hocaların buram buram profesyonellik kokan yönetiminden alınarak, bir değerli hocanın, Göztepe antrenörü Adnan Süvari'nin ellerine teslim edildi.

Süvari'nin prensibi, disiplin ve sağlam bir fizikti. Bunun için de takımda genel bir gençleştirme şart görülüyordu. Süvari'nin tasarladığı ilk kadro açıklandığında, sporseverler gerçekten büyük bir sürpriz karşısında kaldılar. Tüm paslı şöhretler, uzatmalı milliler kenara itilmiş, kim formdaysa o kadroya alınmıştı. Bu, kulis oyunlarının, seyirci korkusunun dışında yepyeni bir anlayıştı.

İşte, Rusya karşısındaki zaferi, Süvari'nin bu 11 'i kazandı. Beş ay önce Bratislava'da Çekoslovakya'ya karşı oynanan maç, Türkiye'nin 3-0 yenilgisiyle sonuçlandı ama, Türk takımı hiç ezilmeden, dipdiri ve enerjik bir oyun çıkardı. Bu, ilerisi için umut verici bir işaretti. 19 Mayıs Stadyumundaki 0-0'lık skor ise bu başarı zincirinin son halkasını teşkil etti.

SIFIRA SIFIR..

Yıllardanberi, "bugüne kadar spor, okullara giremedi" diyerek işbaşına gelip, "sporu okullara mutlaka sokacağız" diye konuşanlar, ne yazık ki, dediklerini yerine getirememiş, sporu okullara sokamamışlardır. Daha doğrusu, ne Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, ne de Milli Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin spor sorunlarını çözebilmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı, spora, öbür ülkelerdeki değeri vermemiş; öğrenciler ise, o da haftada bir defa, "beden eğitimi" adı altında, basit hareketler yapmakla yetinmişler dir. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünde ve federasyonlarda görev alanların sporu okula sokma yolundaki çabaları ise sadece sözde kalmıştır. Gerek spor çalışmaları, gerekse tesis yönünden okullar bir kenara itilmiş, yetkililer, başlan sıkıştıkça, sporun okullara sokulacağından söz etmişlerdir.

Bu yüzdendir ki, Boks Federasyonu'nun son günlerdeki başarılı bir adımı hayretle karşılandı. Gerçi Boks Federasyonu'nun bu adımı bile sporun okula sokulması için önemli birşey sayılmazdı ama, hiç değilse Boka Federasyonu, öbür federasyonlara örnek teşkil edecek bir adım atmıştı.

Ankara'nın en büyük liselerinden biri olan Gazi Lisesi"nde bir boks ringi kuran Boks Federasyonu son yılların en başarılı boks antrenörü Bülent Kiter'i da bu ringde, liseli öğrencileri yetiştirmek için gö revlendirdi. Genç çalıştırıcı Kiter, öğrencileri çalıştırmaya büyük bir hızla başladı. Boks Federasyonu'nun niyeti, bu çalışmaları öbür okullarda da yapabilmektir.

Bu küçük adımın yarattığı hayret bile, Türk sporunu yönetenlerin bugüne kadar ne yaptıklarını göstermeğe yeter.

MAHMUT T. ÖNGÖREN GÖREV BAŞINDA
Deveye hendek atlattı

Birtürlü gelmeyen istim

Türkiye'de ilk "profesyonel" televizyon yayınının 1 Ocak 1968'de yapılmıya başlanacağını açıklıyan bildiriden kısa bir süre sonra, bu başlangıcın mart ayına ertelenmesinin gerektiği anlaşıldı. Böylece, çeyrek yüzyıllık bir gecikmeden sonra, televizyonun, önümüzdeki birkaç ay içinde Türkiye'ye gerçekten gelip gelemiyeceği yolundaki şüpheler daha bir kuvvetlendi. Fakat, acaba gecikme süresince boş durulmamış, dış dünyada bu yeni ulaştırma ortamında kazanılan görgüler derinine incelenmiş midir? Türkiye'de televizyonun halka ulaşacağı "büyük gün"e, her yanıyla dayanaklı bir hazırlanış içinde mi ilerlenmiştir, yoksa, radyoların bunca yıllık yönetimindeki derme - çatma, güçsüz, sorumsuz tutum, televizyon hazırlıklarına da mı temel olmuştur?

TRT'nin ilk televizyon İstasyonunun Ankara'da, -ister ocakta olsun, ister martta- çalışmıya başlıyacağına inanılmasını sağlıyan iyimser, davranış açısından bile, yukardaki sorulara olumlu karşılıklar bulmak güçtür. Gerçi, teknik bakımdan -hiç olmazsa- ilk güçlükler ve gecikmeler giderildikten sonra, Ankara televizyonu çalışmıya hazır sayılabilir. Fakat bir yandan teşkilât ve Öte yandan program sorunları, "büyük gün"ün umutla beklenmesine imkân bırakmamaktadır.

Çünkü..

TRT henüz, televizyon teşkilâtını kurmuş değildir. Kadrolar, Devlet Personel Dairesinde görüşüledurmaktadır. Atanmalar ancak, kadrolar Maliye Bakanlığı ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca onaylandıktan sonra yapılabilecektir. Daha şimdiden bir gecikmeye uğramış olan açılış gününe program yetiştirmiye çalışanlar, bugün, TRT'nin başka dairelerinde kadrolara sahiptirler. Bunların çoğu, televizyonun türlü konularında, belli süreler içinde dış ülkelerde kurs görmüş olmakla birlikte, hiçbir meslek tecrübesi olmıyan kimselerdir.

Bu engellere rağmen, Türkiye'de televizyonun daha fazla gecikmeden başlıyabilmesi için bir tarih, hem de yakın bir tarih tespit edilişini övgüye değer bir cesaretin örneği diye göstermek mümkündür. İyiniyetle beslenerek gelişen bir görgü sayesinde televizyon, Türkiye'de, bir kere başladıktan sonra, kısa zamanda bir seviye tutturabilir. Ne var ki, engellerin en büyüğü, 'iyiniyet", TRT'de bulunmıyan bir şeydir. Nitekim TRT, bugün, şahsî çekişmeler, adam kayırmalar, ayak kaydırmalar, baltalamalar ve işle hiçbir ilgisi bulunmayan bir klik faaliyeti batağı içindedir.

Amerika'dan çağrılan uzman

En büyük umut, çalışmaların, bugün Türkiye'deki "1 numaralı radyo ve televizyon program uzmanı" diye bilinen Mahmut Tâli Öngören tarafından yönetilmesinden doğmaktadır. Öngören'in bu ü-deve getirilmesi, kahır yüzünden görülen bir lûtfun sonucu olarak, işte bu klik manevralarıyla mümkün olabilmiştir.

Öngören, bundan iki yıl kadar önce, Radyo'daki başarılı çalışmasını çekemiyenlerin açtığı savaşın tedirgin edici havası içinde verimli olarak çalışamıyacağını anlamış, "Amerika'nın Sesi" radyosunun yaptığı teklifi kabul ederek, Washington'a gitmişti.

TRT Yönetim Kurulunun, geçenlerde, Tâli Öngöreni İstanbul televizyonunun hazırlık çalışmalarını yapmıya çağırması, polemiğe kadar varan olayların unutulmuş olduğu sanısını veriyordu. Geçirdiği tecrübeden ders almamış olduğu anlaşılan Öngören ise, daveti kabul edip, Türkiye'ye doğru yola çıktı. TRT Yönetim Kurulu daha da ileri giderek, Öngören'in, TRT Genel Müdür Yardımcılığına getirilmesine karar verdi.

Ne var ki, Öngören'in Türkiye'ye dönme fikri, bazılarının huzurunu kaçırmıştı. Artık bu kadarı da fazlaydı!

Girişilen yoğun kulis çalışması sonunda, Öngörenin Genel Müdür Yardımcılığına getirilmesi önlendi.

Cevap bekleyen sorular

Peki ama, ya Öngören ne olacaktı? Amerika'dan apar-topar getirtilen uzman, geldiği yere geri mi gönderilecekti?

Mesleğine bağlı, bilgisini kendi yurdunda uygulamayı isteyen Öngören, uğradığı haksızlığın hesabını sormakta direnmeseydi, sonuç, belki de, gerçekten bu olacaktı. Açık hesap vermekte güçlük çekenler, Öngören'i Ankara, televizyonunun başına getirmekle, içine düştükleri sıkıntılı durumdan kurtulmuş oldular.

Mahmut Tâli Öngörenle birlikte çalışanlar arasında, bugün için henüz lâfta olan televizyon kadrolarında, Program Dairesi Başkanı sıfatıyla tanınan Semih Tuğrul gibi bir sinema uzmanı da bulunmakta'dır. Sağlam bir programcılık anlayışıyla derinine bir sinema görgüsünün, başarılı televizyon yayınları sağlıyabileceğine inananlar için Öngören ve Tuğrul'un Ankara televizyonunda ödev almış bulunmaları büyük bir umut kaynağıdır. Bir program uzmanıyla bir sinema tenkidcisi, Türkiye'de ilk televizyonu başlatma ve sürdürme başarısın; gösterebilecekler midir? Bu sorunun karşılığını, iki çiçekle bir yaz olabileceğine inanan iyimserler değil, TRT içindeki çıkarcılar, kulisçiler, dolapçılar verecektir.

İLHAN MİMAROĞLU •

BAYANLAR, KOCALARINIZI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

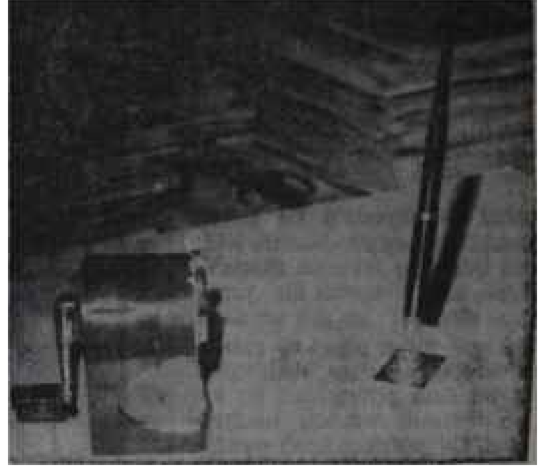
Puro belki kokusu kadınlar tarafından sevilmeyen, fakat erkeklerin, bilhassa yemekten sonra bîr kadeh konyak ve bir fincan kahveyle birlikte pek hoşlandıkları bir şeydir. Fazla içilmediği takdirde kokusunun eve sinmesi de bahiskonusu değildir.

— İstanbul'da, Taksim'deki Tekel dükkânında ve genellikle bütün Tekel bayilerinde. Ankara marka, büyük boy. 20 tanesinin fiyatı: 40 lira.

İstanbul marka, ufak boy. Bir pakette 5 tane. Fiyatı: 5 lira,

Piyango bileti hediye etmek, birşey çıkarsa çok elverişli, birşey çıkmazsa mahzurlu bir davranıştır. Amorti dahi çıksa, kocanız sevinecek ve sizin elinizin uğuruna inanacaktır. Ama tabii, aksinin de tehlikesi varittir.

— Bütün tütüncülerde. Şimdi, ayda iki defa çekilmektedir ve tam bilet 50 lira veya 20 liradır. Birincilerde büyük ikramiye 1 milyon, ikincilerde 500 bin liradır.

Çalışma odaları ev kadınlarının dikkatinden kaçmamalıdır. Bakımlı ve cazip bir çalışma odasının erkekleri daha fazla evde tutmak gibi de bir özelliği vardır. Erkekler çalışma odalarında bilhassa temizlik ve intizam isterler. Onlar kirletip dağıtacaklar, fakat kadın temizleyip düzeltecektir.

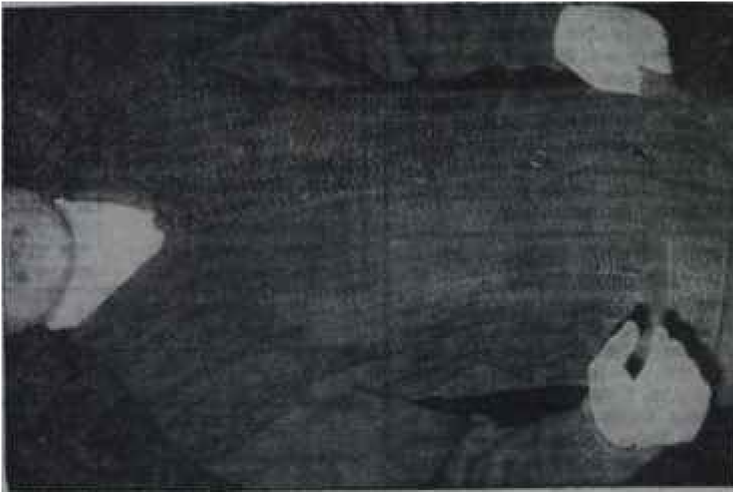
— İstanbul'da Nişantaşı'nda Deniz Kitabevinde büyük masa kalemtraşı Staedler marka. Fiyatı: 75 lira.

— Aynı mağazada altı mermer masa dolma kalemliği. Fiyatı: 25 lira.

Yün ceketler şimdi tam mevsiminde bulunuyorlar. Bunlar sadece evde giyilmek için değil, tatil günleri dışarda da şıklaşmak için kullanılmaktadır. Yün işleri bizde son zamanlarda son derece ilerlemiş bulunduğundan güzel örnekler büyük mağazalarda satılmaktadır.

— İstanbul'da Beyoğlu'nda Vakko mağazasında, önden düğmeli, çift cepli, siyah yün ceket. Fiyatı: 220 lira. İçinde kırmızı renkte, pamuklu, balıkçı gömleği. Fiyatı: 38 lira.

— Aynı mağaza'd'a kırmızı, beyaz, siyah renklerde balıksırtı desenli yün ceket. Fiyatı: 187,50 lira. İçindeki gömlek beyazdır.

SERGİLER

İki galeride
üç
sergi

İstanbul Belediyesinin iki galerisindeki üç sergiyle -Muhsin Kut, Köksal -Önem ve Hüseyin Bilişik'in sergileri-, kasım ayının ilk yarısı oldukça sürprizli geçmiş sayılabilir. Pek çok resim yapıp da galerilerde sergileme- sırası bekleyenler içinde bu defa piyangonun üç sa. natçıya vurmuş olması, maliyeti yükseltti. İki galerinin aylık memur ve müstahdem giderinin, sergileme karşılığı sanatçılardan alman oldukça, küçük kiralarla kapatıldığı düşünülse bile, her iki galerideki yargıcılar kurulu çalışmaları -hoş, böyle bir çalışmanın yapılıp yapılmadığı da belli değil ya..- sonucu ortaya çıkan giderin,: resimlerin" "satışlarıyla karşılanamadığı bir gerçektir: Böylece, maddi ve mânevi büyük külfetler .karşılığında yürütülmekte olan kamu hizmetinin bize özgü bir avuntudan başka birşey olmadığı- açıktır. Oysa ki, özel ve kamu kesimindeki galerilerin, resimlerin topluma yargıcılar kurulu süzgecinden aktarılması biçiminde yürütülmesi gerekir.

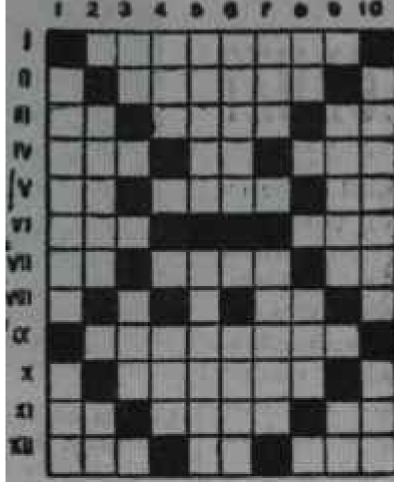
Belediyenin eski galerisinde 'Muhsin Kut, yenilikler ve bazı büyük boyutlu resimleriyle her ne kadar ilgiyi çekebiliyorsa da, başka salonların kamu hizmeti adı altında boşuna harcanması, galerinin faaliyetini olumlu duruma çıkaramıyor. Bir büyük resminde **Kut,** Bounard örneği resim tadına yaklaşırken, yapıştırma işleriyle atelyesinde kalması gereken işlerim de sergilemesi hiç de iyi olmamış.

Köksal Önem ise, değişik işlerini Taksim Galerisinde ufak bir retrospektif örneği gösterirken, aslında henüz yolunu izleyiciden beklemekte okluğunu hatırlatıyor.

Taksim Sanat Galerisinin diğer ressamı Hüseyin Bilişik, oldukça düzenli bir sergileme veriyor. Köy ve kent arasındaki figüratif renk ve çizginin olanaklarım titiz bir çalışma içinde sürdürüyor. Böylece, "A-**nadolu** tipi", "Türk Resminin Kaynağı" tartışmalarını tazeliyebilecek yeni bir hava getiriyor.

GÜLTEKİN ELİBAL •

BULMACA

Soldan sağa: I. Devletleştirilmeleri için yürüyüş var — II. Kıbrıs'ta fiilen gerçekleşen Rum sloganı — III. Bir tabii senatörün soyadı. Tersi dokuma tezgâhında çok olan — IV Zarar ver anlamında emir. Bir renk. En iddialı komünistin ikinci ismi — V. Bir büyük klübün remsi. Şaka. İte değil ata verilir — VI Bir sıfat. Cezayir Kurtuluş Cephelinin rem--i — VII. Bir nota. Yaratılan ve kalan. Bir nota — VIII. Seçimlerde 3,6 liraya satılır — IX. Amerikalıların uzay uydularından — X. Anıt - Kabir'i ziyareti reddeden ve simdi Suna'yı karşılamağa hazırlanan kimse — XI. Bir nida. Bitkisel hayata devam ediyor. Bengi kır ise yanında durmak sakıncalıdır — XII Tersi bir küçük partinin remzi. Turist otomobilindekl işaret. İktidarın borazanı haline getirilmek istenen kurum.

Yukardan aşağıya: 1. Güven Partisinin Cumhurbaşkanı için arzuladığı hitap biçimi. Ortanın Solu partisi — 2. İhtilalinin 50. yılında "Palavra sık" anlamında emir — 3. Tersi çiğne. Bir nevi yastık — 4. Tersi bir soru (İki kelime). Zararın yarısı (bir hece) — 5. Cemiyet üyelerinin toplanma yeri. Şûra (Rusça) — 6. Bir Japon şehri. Çok az miktar — 7. Devenin meşhur huyu. Bir çikolata markası — 8. Akıl. Yürümekle bitmez — 9. Tersi Güney Yemen Kurtuluş Cephesinin remzi. Namus — 10 Mezbaha haline getirilen ülke. Memuru kapıyı üç defa vurur.

Geçen sayıdaki bulmacanın çözülmüş şekli:

Soldan sata: Atasagun. G — Nata. A. Uyu — A. Anafor. E — Yobaz. S. Ev — Aday. Omuza — Sal. Ata, Ar — Alık. Enana — Ak Elt O — Ar. At Utku — T. Fakir. Üç — Aka. İ. Azra — Ya. İnönü. K.

Yukardan aşağıya: Anayasa. Atay — Ta. Odalar. Ka — Alabalık Fa — Sunay. K As. İ — A. Az. A Etkin — Gaf. Otel. İ. Ö — U. Osman Turan — Nar. U. A. T. Zü — T. Ezan okur - Guevara. Uçak.

akis

Sayı :. C Cilt :- I Yıl : 14 (20.XI.1967)

Haftalık Aktüalite Dergisi. .

Rüzgârlı Sok. 15 — Ankara

Telefon: 11 89 92 (Yazı İş Md)
10 73 82 (İstihbarhat)
10 61 96 (İdare)

Posta- Kutusu 582' — Ankara

SAHİBİ:

AKİS Neşriyat Ltd. Ortaklığı adına

METİN TOKER

Yazı İşlerinden sorumlu ,
Genel Yayın Müdürü :
KURTUL ALTUĞ

YAZI KURULU :

Günay Akarsu Jale Candan, Güneri Civaoğlu, Uygun Dürer, Gültekin Elibal, Teoman Erel, Muzaffer A. Esin. Naci Ertez. Yılması Gümüşbaş, **Faruk** Güveni, **Tarık** Dursun K. Hüseyin Korkmazgil, İlhan K. Mimaroğlu, Salih Neftçi, Gül-Peri, İlhami Soysal, T. Kemal, **Selma Tükel.**

RESSAM :
Cemil Ünlütürk

FOTOĞRAF :
Dinçer Olcay, Ozan Sağdıç. Alyat Burç. Erdoğan Veral, T.H.A.

KLİŞE :
Doğan Klişe Atelyesi

OFSET BASKILAR :
Doğuş Ltd. Ortaklığı

AKİS Basın Ahlâk Tasasına uymayı taahhüt etmiştir .

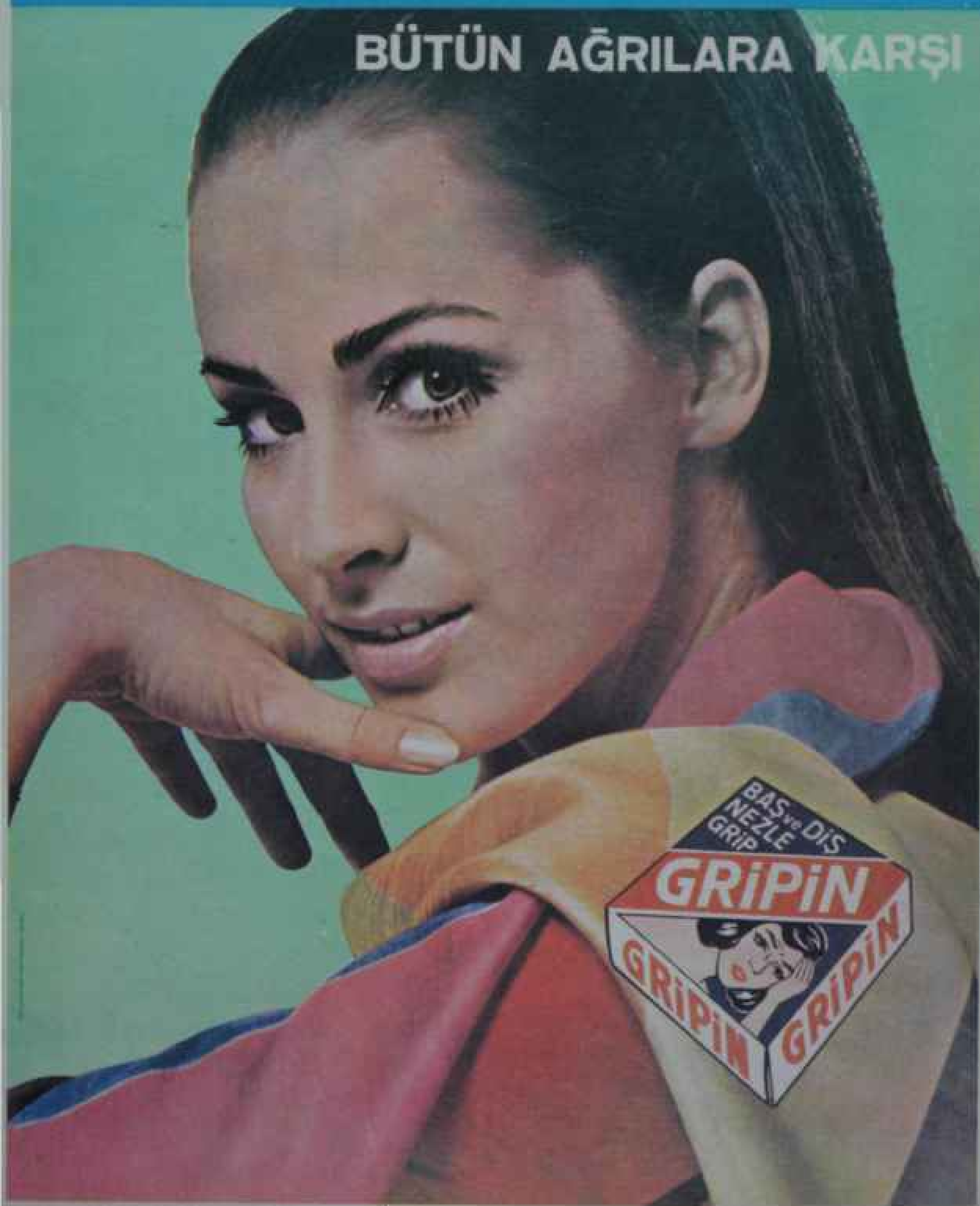
ABONE ŞARTLARI

8 aylık (12 sayı) 15.00 T.L.
6 aylık (25 sayı) 30.00 T.L.
1 yıllık (62 sayı) 60.00 T.L.
Yabancı memleketler için posta ücreti eklenir — Geşmis sayılar için iki misli fiyat uygulanır

İLÂN ŞARTLARI:

4 renkli ofset ilanlar:	**4,000 T.L.**
Siyah-beyaz ofset ilanlar :	**2.000 T.L.**
İç tam sayfalar:	**1.600 T.L.**
İç çift sütunlar :	**1.000 T.L.**
İç yarım sayfalar :	750 T.L.
İç tek sütunlar:	800 T.L

GRİPİN

BÜTÜN AĞRILARA KARŞI
BAS ve DIS
NEZLE
GRİP
GRİPİN
GRİPİN
GRİPİN